

โครงการวิจัย "การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย" (ภาค 2)

บทคัดย่อการวิจัยการรับการวิจารณ์

การวิจัย "การรับการวิจารณ์" เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย "การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย" ภาค 2 ดำเนินการในช่วง 1 กรกฎาคม 2545 ถึง 30 มิถุนายน 2548 ด้วยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ในโครงการวิจัย "การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย" ภาคแรก ซึ่งได้ดำเนินการในช่วง 3 ปี ก่อนหน้านั้น (2542-2544) ผู้วิจัยในสาขาวรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการละคร และสัจจิตศิลป์ ได้สรุปผลการวิจัยออกมาในทิศทางเดียวกันว่า งานวิจารณ์เป็นแหล่งหลอมรวมพลังทางปัญญา และสามารถกระตุ้นให้เกิดพลังทางปัญญาในสังคมร่วมสมัยได้ แต่ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นผลของการวินิจฉัยของคณะผู้วิจัยที่ได้รับการตรวจสอบแต่เฉพาะในวงวิชาการ ยังขาดการศึกษาถึงผลตอบรับในส่วนของมหาชนที่สนใจในงานศิลปะและการอ่านงานวิจารณ์ ด้วยเหตุนี้โครงการวิจัยการรับการวิจารณ์จึงเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาวะของการรับและกลุ่มผู้รับงานวิจารณ์ในสังคมไทย ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรที่กว้างออกไปจากกลุ่มในโครงการวิจัยเดิม หรืออีกนัยหนึ่งคือเพื่อศึกษาว่า การวิจารณ์ก่อให้เกิดพลังทางปัญญาแก่ผู้รับได้หรือไม่ อย่างไร

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ตามสาขาของศิลปะในกรอบของโครงการหลัก อันได้แก่วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการละคร และสัจจิตศิลป์ ซึ่งแยกออกเป็นกลุ่มดนตรีไทย กลุ่มดนตรีคลาสสิก กลุ่มดนตรีไทยสากล ใน 4 สาขาวิชานี้ยังจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ออกได้อีกสาขาละ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบุคคลในสาขา(อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจารณ์ ผู้สันตติกรรม และผู้สร้างสรรค์ผลงาน) กลุ่มบุคคลนอกสาขา(ผู้สนใจทั่วไป ผู้รักสมัครเล่น) และกลุ่มนิสิต นักศึกษาในสาขา รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทั้งสิ้น 102 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และ สรรนิพนธ์เกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะของ 4 สาขาวิชา สรรนิพนธ์จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มคือ สรรนิพนธ์เพื่อใช้กับบุคคลในสาขาและบุคคลนอกสาขา และ สรรนิพนธ์เพื่อใช้กับนิสิต/นักศึกษาในสาขา การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ จากนั้นได้วิเคราะห์ข้อมูล และเรียบเรียงเป็นความเรียงเชิงบรรยาย

ผลของการวิจัยการรับการวิจารณ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะการรับการวิจารณ์ในปัจจุบัน ซึ่งสามารถบ่งชี้ได้ว่า บทวิจารณ์ทุกบทของแต่ละสาขาที่ได้คัดเลือกมานั้นก่อให้เกิดพลังทางปัญญา ในการที่กระตุ้นให้คิดต่อ คิดตาม คิดแย้ง และคิดเชื่อมโยงไปสู่เนื้อหาต่างอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวบทในทุกกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา แต่จะก่อให้เกิดพลังทางปัญญามากหรือน้อยนั้น มีเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิหลังของผู้รับ นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะเฉพาะของตัวบทวิจารณ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การรับบทวิจารณ์บางบทขึ้นอยู่กับวัยหรือคุณวุฒิของผู้อ่าน บางบทสอดคล้องกับรสนิยมเฉพาะตัวของผู้อ่าน บทวิจารณ์บางสาขา

ต้องการฟื้นความรู้ของผู้อ่านในเรื่องงานต้นแบบ นอกจากนี้ยังพบว่าสถานภาพและบทบาทของผู้อ่านส่งผลต่อวิธีการรับการวิจารณ์ด้วย นักวิจารณ์มักจะมองรูปแบบ สำนวน ลีลาการเขียน การนำเสนอ การสื่อความกับมหาชน ผู้บริหารจัดการด้านศิลปะคาดหวัง “ผลกระทบ” ที่เป็นรูปธรรมของบทวิจารณ์ต่อตัวงาน ศิลปินต้องการข้ออภิปรายด้านเทคนิคการสร้างสรรค์ และต้องการเสียงสะท้อนที่ศนะจากมหาชน บทวิจารณ์จะสื่อความได้ดีที่สุดในกลุ่มอาจารย์และนักวิชาการ ซึ่งมองประโยชน์ในแง่การนำไปใช้ในการเรียนการสอน รวมทั้งรูปแบบการเขียน ส่วนนักศึกษาต้องการได้รับความรู้จากบทวิจารณ์มากที่สุด เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในด้านที่ตนศึกษา จึงสามารถสรุปได้ว่า การรับการวิจารณ์เป็นเรื่องของรสนิยม ความสนใจ และพื้นฐานส่วนตัวของผู้รับ มีข้อสังเกตว่าผู้รับบางคนเลือกรับเฉพาะบทที่สนใจ บางคนมีการสนทนา (ทวิวจณ์) กับทุกบทอย่างละเอียด และบางคนไม่อ่านบทวิจารณ์มาเลยก่อนให้สัมภาษณ์ ผลการวิจัยยังชี้ว่ามีกลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยที่ปฏิเสธบทวิจารณ์อย่างสิ้นเชิง เพราะไม่เห็นด้วยหรือไม่สนใจ กลุ่มตัวอย่างบางส่วนไม่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาของบทวิจารณ์ได้ ทั้งนี้เพราะคณะผู้วิจัยในโครงการภาคแรกดำเนินการคัดเลือกบทวิจารณ์โดยคำนึงถึง “คุณภาพ” มากกว่าระดับของวาทกรรมที่จะสื่อความได้กับคนจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ ผลการวิจัยจึงบ่งชี้ว่า สรรนิพนธ์บางบทอาจไม่สื่อความ หรือสื่อความไม่ครบถ้วน หรือ สื่อได้เฉพาะกับผู้รับบางกลุ่ม สังเกตได้จากการที่บทวิจารณ์บางชิ้นยากที่จะสื่อพลังทางปัญญาไปสู่กลุ่มนักศึกษา แต่ได้ผลดีมากในหมู่นักวิชาการและผู้มีพื้นฐานพิเศษ หรือมีประสบการณ์ด้านการอ่านกว้างและลึกพอ ตลอดจนมีประสบการณ์กับการสัมผัสกับงานศิลปะในสาขานั้นๆ ในหลายกรณีพบว่า ศักยภาพด้านการรับการวิจารณ์ไม่สัมพันธ์โดยตรงกับการเป็นผู้อยู่นอกสาขาหรือผู้อยู่ในสาขา

ผลสรุปจากการวิจัยการรับการวิจารณ์บ่งชี้ว่า สรรนิพนธ์ที่โครงการ ฯ เห็นว่ามีพลังทางปัญญาและได้คัดเลือกมาทดลองกับกลุ่มตัวอย่างนั้น อาจก่อให้เกิดผลที่คาดหวังต่อกลุ่มตัวอย่างบางส่วน คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในศิลปะสาขานั้นๆ และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการอ่านในระดับหนึ่ง ที่สามารถรับสารของบทวิจารณ์ได้และสามารถแสดงทัศนะที่สะท้อนให้เห็นประเด็นทาง “ความคิด” ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งแสดงทัศนะที่สะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมการอ่านในสังคมไทยถดถอยลง ยิ่งกว่านั้น ผู้รับบางกลุ่มยังเรียกร้อง “ความรู้” จากบทวิจารณ์มากกว่า “ความคิด” อันเป็นเป้าหมายหลักของทางโครงการฯ ข้อมูลของการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้รับการวิจารณ์จึงสามารถชี้ให้เห็นข้อดีและข้อจำกัดของผลการวิจัยจากโครงการภาคแรก ทำให้เข้าใจสภาวะการรับการวิจารณ์และวิธีการรับของกลุ่มผู้รับการวิจารณ์ได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาวิจัยของโครงการนี้น่าจะเป็นแนวทางให้แก่การวิจัยเพื่อพัฒนา วัฒนธรรมการวิจารณ์อันสร้างพลังทางปัญญาให้แก่สังคมร่วมสมัยต่อไป

รายงานเสนอผลการวิจัย (การวิจัยการรับการวิจารณ์)

(1 ก.ค. 2545 - 30 มิ.ย. 2548)

โครงการวิจัย "การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย ภาค 2"

สุชาติ ทองสีมา

(ผู้ประสานงานการวิจัยการรับการวิจารณ์)

1. ภูมิหลัง

การวิจัย“การรับการวิจารณ์”เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย” ภาคสอง เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย” ภาคแรก ซึ่งได้ดำเนินการเสร็จสิ้นเมื่อเดือนธันวาคม 2544 โดยที่ผู้วิจัยในแต่ละสาขา คือ วรรณศิลป์ ทักษะศิลป์ ศิลปะการละคร และ สังคีตศิลป์ ได้สรุปผลการวิจัยออกมาในทิศทางเดียวกันว่า งานวิจารณ์เป็นแหล่งหลอมรวมพลังทางปัญญาและการวิจารณ์จะช่วยกระตุ้นเกิดพลังทางปัญญาในสังคมร่วมสมัยได้

ถึงอย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นที่รับรู้ในหมู่ผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้น ยังขาดการศึกษาถึงผลตอบรับในส่วนของมหาชนที่สนใจงานศิลปะและการอ่านงานวิชาการ ด้วยเหตุนี้การวิจัยการรับการวิจารณ์จึงเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาวะของการรับและกลุ่มผู้รับงานวิจารณ์ในสังคมไทยซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรที่กว้างออกไปกว่ากลุ่มในโครงการวิจัยเดิม การศึกษาครั้งนี้ต้องการพิสูจน์ว่าผู้รับบทวิจารณ์นั้นได้สาระและประโยชน์ใดบ้างจากการอ่านบทวิจารณ์ หรืออีกนัยหนึ่งคือเพื่อศึกษาว่าการวิจารณ์นั้นก่อให้เกิดพลังทางปัญญาแก่ผู้รับได้หรือไม่ อย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาสภาวะของการรับและกลุ่มผู้รับงานวิจารณ์ในสังคมไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกได้เป็น 4 สาขาวิชาตามกรอบของโครงการหลัก อันได้แก่วรรณศิลป์ ทักษะศิลป์ ศิลปะการละคร และสังคีตศิลป์โดยแยก

ออกเป็นกลุ่มดนตรีไทย กลุ่มดนตรีคลาสสิก กลุ่มดนตรีไทยสากล ซึ่งใน 4 สาขาวิชานี้ยังจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทำการวิจัยออกได้เป็นอีก 3 กลุ่ม ได้แก่

1. บุคคลในสาขา หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือทำงานอยู่ในศิลปะสาขานั้นๆ โดยตรง เช่น อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจารณ์ ผู้สร้างสรรค์ผลงาน และผู้ทำงานเกี่ยวข้องอยู่ในวงการของสาขานั้นๆ เช่น อยู่ในภาคธุรกิจ ซึ่งถือได้ว่าคนกลุ่มนี้เป็นผู้ผู้สัมผัสการณ์ในสาขานั้นๆ
2. บุคคลนอกสาขา หมายถึง ผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือทำงานอยู่ในศิลปะสาขานั้นๆ โดยตรง แต่มีความสนใจติดตามผลงานสร้างสรรค์ในสาขานั้นๆ หรือบางส่วนมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับศิลปะเหล่านั้นนอกกรอบ บุคคลนอกสาขามีที่มาจากหลากหลายอาชีพ ถือเป็นผู้สนใจทั่วไป เรียกคนกลุ่มนี้อีกอย่างหนึ่งว่า “ผู้รักสมัครเล่น”
3. นิสิต นักศึกษาในสาขา หมายถึง นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในแต่ละสาขา เช่น นิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาด้านวรรณกรรม ทัศนศิลป์ ดนตรีและศิลปะการละคร

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 สรรนิพนธ์บทวิจารณ์ศิลปะซึ่งไม่รวมบทวิเคราะห์จากผู้วิจัยของ 4 สาขาวิชา ได้แก่ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ สังคีตศิลป์ และศิลปะการละคร สรรนิพนธ์จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มคือ สรรนิพนธ์เพื่อใช้กับบุคคลในสาขาและบุคคลนอกสาขา จำนวนสาขาละ 5 บท และสรรนิพนธ์เพื่อใช้กับนิสิต/นักศึกษาในสาขาและนิสิต/นักศึกษานอกสาขา จำนวนสาขาละ 3 บทในแต่ละสาขาเลือกใช้บทวิจารณ์ดังต่อไปนี้

3.2.1.1 สาขาวรรณศิลป์

- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขา ได้แก่ เรื่อง “จดหมายถึงหลาน” “ศัตรูที่ลึนไหล” “อะไรคือการวิจารณ์เชิงสุนทรียภาพ” “ปริศนาข้างหลังภาพ” และ “สินในน้ำฝน”
- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ได้แก่ เรื่อง “จดหมายถึงหลาน” “ชาติ กอบจิตติ นักทดลองทางรูปแบบที่ไม่เคยหยุดนิ่ง” และ “มีอะไรในลูกอีสาน”

3.2.1.2 สาขาทัศนศิลป์

- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขา ได้แก่ เรื่อง “จากจันทร์เอยจันทร์เจ้าถึงกระท่อมของประเทือง เอมเจริญ” “บทวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมของนายอิทธิพล โดย ผศ. อิทธิพล” “พัฒนาการของ

ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย : ประเพณีนิยมในด้านที่กลับกัน” “ภาษาของจิตรกรรมไทย” และ “เหนือเขตแดน”

- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ได้แก่เรื่อง “พัฒนาการของศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย : ประเพณีนิยมในด้านที่กลับกัน” “การวิเคราะห์วิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในแง่ศิลปะโดยพิจารณาเน้นที่รูปจำหลักที่ปีกทั้งสี่” และ “จิตรกรรมและวรรณกรรมแนวเซอร์เรียลลิสม์ในประเทศไทย พ.ศ.2507-2527”

3.2.1.3 สาขาศิลปะการละคร

- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขา ได้แก่เรื่อง “ไม่มีลูกไม้ ไม่มีกลเม็ดเด็ดพราย ความสัจซื่อของการตีความของการแสดงเรื่อง เฟาสต์ ของ ผู้กำกับฯ เพเตอร์ ชไตน์” “อีดิปัส จอมราชันย์” “ผู้มาเยือน” “หยิบวรรณคดีมาดีเป็นละครกับ “พิมพิลาไลย” และ “ละครแบบนี้ทำให้หดหู่
- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ได้แก่เรื่อง “เพเตอร์ ชไตน์ เชิญท่านร่วมเดินทางเป็นเวลา 2 วันไปกับละครเรื่อง เฟาสต์ ฉบับสมบูรณ์” “การวิจารณ์ละครเป็นเรื่องง่าย” และ “หยิบวรรณคดีมาดีเป็นละครกับ “พิมพิลาไลย”

3.2.1.4 สาขาสังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตก

- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขา ได้แก่เรื่อง “ไอแซค สเตียร์น วิจารณ์ พาโบล คาซาล” “คืนที่อรุณไม่รุ่งเพราะชวนกินหลับตลอด” “ดนตรีชั่วชีวิต” “ยิตซาร์ค เฟอร์มาน” และ “วันที่ดนตรีคลาสสิกถึงกาลอวสาน”
- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ได้แก่เรื่อง “วันที่ดนตรีคลาสสิกถึงกาลอวสาน” “คารายาน” และ “ปีแอร์ มองเตอ”

3.2.1.5 สาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทย

- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขา ได้แก่เรื่อง “ลาวแพนเพลงที่สะท้อนวิญญานแห่งการต่อสู้ของประชาชน” “รายการสังคีตภิรมย์ 15 ส.ค. 2521” “บันทึกของนายแก้วเรื่องดนตรีและมหรสพรับเสด็จ จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ 2452” “สังคมปัจจุบันกับวิวัฒนาการทางดนตรีไทย” และ “มหาดุริยางค์ไทย(อีกที)”

- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ได้แก่เรื่อง “บันทึกของนายแก้วเรื่องดนตรีและมหรสพรับเสด็จ จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ 2452” “กว่าจะเป็นศิษย์ครูกลัก” และ “มหาตุรียงค์ไทย(อีกที)”

3.2.1.6 สาขาสาส์นศิลป์ ดนตรีไทยสากล

- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขา ได้แก่เรื่อง “การร้องเพลงของคุณมณฑนา” “อิทธิพลเพลงไทยแท้ที่มีต่อสุนทราภรณ์ ข้อคิดจาก “วันรำลึกถึงบรมครู ผู้ให้กำเนิดวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยสากล”
- “มรดกของสุนทราภรณ์ ข้อคิดเชิงวิจารณ์ เยื่อไม้ มิติใหม่ของสุนทราภรณ์
- สรรนิพนธ์สำหรับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ได้แก่เรื่อง “เยื่อไม้ มิติใหม่ของสุนทราภรณ์” “ว่าด้วยบุคลิกภาพทางคีตศิลป์ ชรินทร์ นันทนาคร ในรายการ “เพลงรักดอกไม้บาน” และ “เมื่อวัยวุฒิและวุฒิภาวะมาบรรจบกัน : รายการรวงทองมินิมาราธอนที่โรงละครแห่งชาติ”

3.2.2 แบบสัมภาษณ์ที่เน้นประเด็นในเรื่องสาระที่จะได้รับจากสรรนิพนธ์

3.3 ข้อจำกัดของการวิจัย

- 3.3.1 กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนประชากรทั้งหมดได้ เพราะไม่สามารถทราบได้ว่ากลุ่มประชากรทั้งหมดคือใคร
- 3.3.2 สรรนิพนธ์ไม่สามารถเป็นตัวแทนของบทวิจารณ์ 50 บทที่คัดสรรมาไว้ในสรรนิพนธ์แต่ละสาขา

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

- 4.1 การวิจารณ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานศิลปะ บริบทของศิลปกรรม และ/หรือปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในความหมายและความสำนึกในคุณค่าของตัวงาน ตลอดจนศิลปะโดยทั่วไป นอกจากนี้ ยังอาจรวมถึงการแสดงทัศนะที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตและสังคมอีกด้วย(ตามนิยามของ โครงการ ภาค 1)
- 4.2 พลังทางปัญญา หมายถึง ความรู้และความคิดที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ตลอดจนปัจจัยที่เอื้อให้การสร้างสรรค์นี้ทำหน้าที่จรรโลงสังคมและมนุษยชาติ(ตามนิยามของโครงการ ภาค 1)
- 4.3 การรับงานวิจารณ์ หมายถึง การที่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันสัมผัสกับงานวิจารณ์ในรูปแบบต่างๆ ด้วยการอ่านจากสื่อสิ่งพิมพ์ หรือการรับสารผ่านสื่อชนิดอื่นๆ

(ความหมายตามเอกสารข้อเสนอโครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย ภาค 2”)

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูล องค์ความรู้ และข้อสรุปรวมที่เกี่ยวกับการรับงานวิจารณ์ในสังคมไทยร่วมสมัย อันจะยังประโยชน์ให้เกิดการสร้างงานวิจารณ์ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมการวิจารณ์ในสังคมไทย และให้ทิศทางในการปรับศักยภาพแห่งการวิจารณ์ให้เป็นพลังทางปัญญาต่อสังคมไทย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยการรับกับการวิจัยหลักทั้ง 4 สาขา

การวิจัยการรับการวิจารณ์ไม่ได้มีลักษณะการดำเนินการอย่างอิสระแต่โดยลำพัง แต่มีส่วนสัมพันธ์กับทั้งการดำเนินการของโครงการวิจัยทั้งในภาคแรกและในภาคที่สอง โดยความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยการรับการวิจารณ์กับโครงการวิจัยในภาคแรกนั้น นอกจากตัวสรุพนิพนธ์บทวิจารณ์ซึ่งเป็นผลจากโครงการวิจัยในภาคแรกซึ่งการวิจัยการรับการวิจารณ์ได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยการรับการวิจารณ์โดยตรงแล้ว โครงการวิจัยในภาคแรกยังให้ทิศทางแก่การวิจัยการรับการวิจารณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อสรุปและบทวิเคราะห์จากผู้วิจัยทุกสาขา ซึ่งเป็นตัวช่วยในการกำหนดขอบเขตของประเด็นคำถามและชี้แนะทิศทางในการดำเนินการวิจัย สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการวิจัยการรับการวิจารณ์กับการดำเนินการโครงการวิจัยในภาค 2 นั้น ถือได้ว่าการวิจัยในสาขาทั้ง 4 สาขานั้นเป็นรากฐานให้แก่การวิจัยการรับการวิจารณ์อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของข้อมูล องค์ความรู้ ปัญหา ข้อจำกัด ตัวบุคคล และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละสาขา ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ให้ความกระจ่างแก่วิจัยการรับการวิจารณ์เป็นอย่างมากและให้คำตอบตอบปรากฏการณ์ที่พบระหว่างการวิจัยได้ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้เหล่านี้บางส่วนยังได้นำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงกับประเด็นบางประเด็นในการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยการรับการวิจารณ์ด้วย นอกจากนี้ข้อสังเกตต่างๆที่ได้จากการร่วมประชุมสัมมนาและร่วมกับกิจกรรมของสาขาต่างๆ รวมทั้งการหารืออย่างสม่ำเสมอกับผู้วิจัยใน 4 สาขา ทั้งผู้วิจัยในโครงการภาคแรกและโครงการภาคสอง ส่งผลให้การวิจัยการรับมีแนวทางที่ชัดเจนมากขึ้น

ในทางที่กลับกันการวิจัยการรับการวิจารณ์ซึ่งเป็นการวิจัยภาคสนามในลักษณะหนึ่ง เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้รับอย่างเป็นรูปธรรม ข้อมูลย้อนกลับอันรวมถึงปัญหาและข้อจำกัดในการรับงานวิจารณ์ย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในสาขาทั้ง 4 ไม่ว่าจะเป็นในส่วนที่เกี่ยวกับภูมิหลังของผู้รับหรือปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับงานศิลปะต้นแบบอันเป็นเนื้อหาของงานวิจารณ์ ประเด็นต่างๆเหล่านี้ช่วยให้ผู้วิจัยในสาขาหลักได้จัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพที่สามารถสนองตอบความต้องการของแต่ละสาขาได้ จึงเท่ากับเป็นการเอื้อให้การกิจของ “การวิจัยและพัฒนา” ในโครงการภาค 2 ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. การดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยได้ดำเนินการโดยแบ่งช่วงเวลาทำการวิจัยเป็น 6 ช่วง ในช่วงแรก (ก.ค. 45 - ธ.ค. 45) นั้น แม้ว่าสกว.ได้อนุมัติให้เริ่มดำเนินการได้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2545 แต่แท้จริงแล้วการวิจัย "การรับการวิจารณ์" ได้ดำเนินการมาก่อนกำหนดดังกล่าวร่วม 2 เดือน โดยในช่วง เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2545 เป็นการดำเนินการในส่วนของการจัดประชุมระหว่างหัวหน้าโครงการ ผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำความเข้าใจและกำหนดเค้าโครงการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้ยังมีการจัดประชุมระหว่างที่ปรึกษาและผู้วิจัยในโครงการภาคแรกของแต่ละสาขาและผู้ช่วยวิจัย การประชุมเป็นไปเพื่อกำหนดทิศทางการวิจัยอย่างคร่าวๆ เช่นในเรื่องของการกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นต้น จากนั้นเมื่อเริ่มโครงการ(อย่างเป็นทางการ)ในเดือนกรกฎาคม 2545 โครงการได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยการรับการวิจารณ์จากตำรา เอกสารต่างๆ ของโครงการวิจัยภาคแรก และได้จัดประชุมร่วมกับที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้วิจัยในโครงการภาคแรกของแต่ละสาขาอีกครั้งเพื่อกำหนดเค้าโครงและขอบเขตของการวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งได้ตกลงกันว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการดำเนินการแบบเป็นกรณีศึกษา (case studies) โดยแบ่งกลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการในสาขา กลุ่มนักวิชาการนอกสาขา กลุ่มนิสิต-นักศึกษา และกลุ่มผู้สนใจทั่วไป หลังจากกำหนดกลุ่มประชากรแล้วได้หารือร่วมกับผู้วิจัยในโครงการภาคแรกของทั้ง 4 สาขา ในเรื่องผลของการวิจัยในภาคแรกและความเกี่ยวข้องกับการวิจัยการรับการวิจารณ์ จากนั้นในช่วงระหว่างเดือนสิงหาคมถึงกันยายน 2545 เป็นช่วงที่การวิจัยด้านการรับการวิจารณ์เริ่มสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยสรณิพนธ์บทวิจารณ์ใน 4 สาขาอันเป็นผลของการวิจัยในภาคแรก และแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เป็นคำถามกว้างๆ เกี่ยวกับประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านสรณิพนธ์ ในช่วงต้นเดือนตุลาคม 2545 ผู้รับผิดชอบด้านการวิจัยการรับการวิจารณ์ได้สรุปข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยการรับฯ และนำข้อมูลนี้เข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาของโครงการฯ ซึ่งประกอบด้วยที่ปรึกษา ผู้วิจัยในโครงการภาคแรก และผู้ช่วยวิจัยของแต่ละสาขา ที่ประชุมแนะนำให้ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์เล็กน้อยแต่ให้เปลี่ยนกลุ่มประชากรจากเดิมที่จำแนกเป็น 4 กลุ่มอันประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการในสาขา กลุ่มนักวิชาการนอกสาขา กลุ่มนิสิต-นักศึกษา และกลุ่มผู้สนใจทั่วไป เป็น กลุ่มบุคคลในสาขา(นักวิจารณ์ นักวิชาการ ผู้ที่อยู่ในแวดวง และผู้สร้างสรรค์ผลงาน) กลุ่มบุคคลนอกสาขา(ผู้สนใจทั่วไป ผู้รักสมัครงาน) กลุ่มนิสิต นักศึกษาในสาขา และกลุ่มนิสิต นักศึกษานอกสาขา นอกจากการประชุมดังกล่าวแล้วในปลาย 6 เดือนที่ 1 นี้ทางคณะผู้วิจัยได้จัดการประชุมการวางทิศทางการวิจัยการรับการวิจารณ์ ในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2545 เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขและ

ดำเนินการวิจัยในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลเพื่อให้ภาพการวิจัยชัดเจนมากขึ้น

การดำเนินการในช่วง 6 เดือนที่ 2 ในส่วนของการวิจัยการรับการวิจารณ์นั้น คณะผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่ได้จากการประชุมวงทิศทางการวิจัยการรับการวิจารณ์ ซึ่งได้จัดขึ้นในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2545 ณ ห้อง 214 ศศนิเวศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาปรับใช้ในการวิจัย จากนั้นจึงประชุมร่วมกับคณะกรรมการที่ปรึกษาของโครงการฯ อีกครั้งก่อนการเก็บข้อมูล และเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองในลักษณะการทดสอบนำร่อง (pilot test) ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรจริง กลุ่มที่ใช้ทดลองก่อนการเก็บข้อมูลจริงในครั้งนี้ประกอบด้วยผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 4 คนในแต่ละสาขา(ทัศนศิลป์ วรรณศิลป์ ศิลปะการละคร สังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตกและสังคีตศิลป์ดนตรีไทย) ซึ่งจำแนกออกได้ดังต่อไปนี้

1. บุคลากรในสาขา อันได้แก่ อาจารย์ นักวิชาการ ผู้สร้างสรรค์งาน นักวิจารณ์ และบุคคลที่อยู่ในวงการถือเป็นผู้สันักตกรณี	จำนวน	1	คน
2. บุคลากรนอกสาขาหรือผู้รักสมัครเล่น	จำนวน	1	คน
3. นิสิต นักศึกษาในสาขา	จำนวน	1	คน
4. นิสิต นักศึกษานอกสาขา	จำนวน	1	คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคือคณะผู้วิจัยส่งสรณิพนธ์ซึ่งเป็นตัวบทวิจารณ์ไปให้กลุ่มตัวอย่างอ่านก่อน หลังจากนั้นได้นัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนแรกเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่สองเป็นทัศนคติอย่างกว้างๆเกี่ยวกับวัฒนธรรมการวิจารณ์ศิลปะในสังคมไทย ส่วนที่สามเป็นคำถามที่เจาะลึกตามเนื้อหาของบทวิจารณ์แต่ละบท จากการทำ pilot test ทำให้ได้รับข้อมูลใหม่ๆ และเห็นข้อบกพร่อง รวมถึงปัญหาต่างๆหลายประการในวิธีวิจัยที่ได้วางไว้ตั้งแต่ตอนต้นของการดำเนินงาน ตัวอย่างของข้อมูลที่ได้จากการทำ pilot test ในประเด็นสำคัญๆเช่น ในด้านของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย อันประกอบด้วยสรณิพนธ์บทวิจารณ์และประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้นพบว่า สรณิพนธ์ที่เป็นเชิงวิชาการเข้มข้นจะสามารถสื่อความกับนักศึกษาและคนทั่วไปที่ไม่ใช่ นักวิชาการได้ยาก ในบางสาขาเช่นในสาขาดนตรีไทยจะหาบทวิจารณ์ที่มีรูปแบบเป็นบทวิจารณ์จริงๆได้ยากมาก เพราะยึดมั่นขนบเดิมบางประการของศาสตร์ในสาขานี้ว่าจะไม่วิจารณ์เพลงของครูแต่โบราณเป็นอันขาดเพราะเป็นการไม่ให้ความเคารพ เหตุผลดังกล่าวนี้จึงเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการตั้งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ด้วย หากบทวิจารณ์มีเนื้อหาน้อยเกินไป ประเด็นที่จะนำมาใช้ตั้งคำถามในการสัมภาษณ์ก็น้อยตามไปด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าประเด็นคำถามหลายข้อที่ใช้ในการเก็บข้อมูลยังมีลักษณะซ้ำซ้อน กำกวม หรือคำถามในบางสาขาอาจจะลึกและยากเกินไปสำหรับคนบางกลุ่ม ซึ่งเมื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง

พบว่าประเด็นที่ปรึกษาในสาขานั้นๆ และผู้สัมภาษณ์มองเห็น กลุ่ม pilot test กลับมองไม่เห็น หรือสกัดออกมาไม่ได้ ข้อสังเกตด้านวิธีดำเนินการวิจัยนั้นพบว่าหากการอ่านสรรนิพนธ์กับการสัมภาษณ์มีช่วงระยะเวลาที่ห่างกันมากเกินไป ผู้ให้สัมภาษณ์จะมีปัญหาเรื่องการลืมเนื้อหาตัวบทซึ่งจะส่งผลต่อการวิจัย นอกจากนี้หากการสัมภาษณ์ใช้ระยะเวลานานเกินไป ผู้ให้สัมภาษณ์จะล้าและเริ่มตอบคำถามไม่ตรงประเด็น เนื่องจากเกิดการเหนื่อยหน่ายหรือสับสน ทั้งยังพบอีกด้วยว่าผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนแทบไม่มีพื้นความรู้เกี่ยวกับงานต้นแบบที่บทวิจารณ์กล่าวถึงเลย โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นนิสิต-นักศึกษา(ดนตรี,ทัศนศิลป์,วรรณศิลป์) หากมองว่าการวิจารณ์เป็น "วาทกรรมอิสระ" ประเด็นนี้ก็จะไม่ส่งผลต่อการวิจัยมากนัก ที่มากกว่านั้นคือผู้ให้สัมภาษณ์บางคนมีความรู้เกี่ยวกับงานต้นแบบเป็นอย่างดี แต่ไม่อ่านสรรนิพนธ์ที่ให้ไป บางกรณีผู้ให้สัมภาษณ์บางคนไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยทำให้ไม่ได้คำตอบจากการสัมภาษณ์ตามต้องการ ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์บางคนที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์หรือติดตามการดำเนินการของโครงการฯโดยตลอด จะให้ผลตอบรับในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดีทั้งในแง่ของข้อมูลและทัศนคติด้านข้อมูลในส่วนของสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงวิชาการหลายคนไม่เคยอ่านบทวิจารณ์ที่เป็นวิชาการทำนองนี้มาก่อนเลย และข้อมูลจากการทำ pilot test ทำให้เห็นว่าการทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มนิสิตศึกษานอกสาขาไม่มีประสิทธิผลที่มีนัยสำคัญ เพราะศึกษานอกสาขาสส่วนใหญ่ไม่รู้จักงานต้นแบบ และไม่มีปฏิกิริยาใดๆต่อเนื้อหาของบทวิจารณ์ ข้อบกพร่องเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยการรับฯ ที่ได้พบหลังจากการทำ pilot test นั้นการวิจัยการรับการวิจารณ์เองได้ดำเนินการแก้ไขเองบางส่วน และส่วนที่ยังมีข้อสงสัยนั้นทางคณะผู้วิจัยได้นำไปร่วมหารือกับ ศ.ดร. สุภางค์ จันทวานิช ประธานคณะกรรมการกำกับทิศทางของโครงการวิจัย "การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย" ในวันพุธที่ 14 พฤษภาคม 2546 เวลา 12.00-15.00 น. ณ ห้องอาหารศศภัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะที่ได้รับ หลังจากนั้นได้นำผลที่ได้เข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อขอความคิดเห็นอีกครั้งเพื่อนำมาปรับใช้ในการเก็บข้อมูลจริงซึ่งได้เริ่มในต้นเดือนมิถุนายน 2546 การวิจัยการรับการวิจารณ์ในระยะ 6 เดือนที่ 2 นี้มีการดำเนินการล่าช้ากว่ากำหนดการเดิมบ้างเล็กน้อย เนื่องจากในการวางแผนงานในครั้งแรก ไม่มีการวางแผนการดำเนินงานในขั้นตอนของการทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง(pilot test)ก่อนการดำเนินการเก็บข้อมูลจริงจนกระทั่งมีการประชุมวางทิศทางการวิจัยการรับการวิจารณ์ในเดือนพฤศจิกายน 2545 ที่ประชุมได้เสนอให้เพิ่มการดำเนินการในขั้นตอนดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ทำให้มีภาระที่เพิ่มขึ้นแก่การวิจัยการรับจนส่งผลถึงระยะเวลาของการเก็บข้อมูลจริง แต่อย่างไรก็ตามจากการดำเนินการในขั้นตอนของการทดลองก่อนเก็บข้อมูลจริงเป็นประโยชน์แก่การวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้เห็นปัญหา อุปสรรค แนวทางการดำเนินการ และมุมมองอันเป็นประโยชน์ที่ในบางครั้งผู้วิจัยอาจมองข้ามไป ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจาก pilot test นำมาปรับใช้ในการวิจัยการรับและประยุกต์ใช้กับการวิจัยในส่วนย่อยส่วนอื่นๆ ของโครงการนี้ด้วย

กิจกรรมการวิจัยการรับการวิจารณ์ในรอบ 6 เดือนที่ 3 และ 6 เดือนที่ 4 (ก.ค. 46- มิ.ย. 47) เป็นขั้นตอนของการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงด้วยการสัมภาษณ์ โดยใช้สรณิพนธ์ ซึ่งเป็นผลที่ได้จากโครงการในภาคแรกเป็นตัวกระตุ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการรับการวิจารณ์ของกลุ่มประชากรกลุ่มต่างๆ สำหรับกลุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มประชากรจริง อันประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องใน 6 สาขา อันได้แก่ สาขาวรรณศิลป์ สาขาทัศนศิลป์ สาขาศิลปะการละคร สาขาสังคีตศิลป์ดนตรีไทย สาขาสังคีตศิลป์ดนตรีไทยสากลและสาขาสังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตก สาขาที่เพิ่มเข้ามานั้นเกิดจากการจำแนกประชากรในกลุ่มสังคีตศิลป์ออกเป็น 3 สาขาได้แก่สาขาสังคีตศิลป์ดนตรีไทย สาขาสังคีตศิลป์ดนตรีไทยสากลและสาขาสังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตก สาเหตุที่ต้องจำแนกสาขาสังคีตศิลป์ออกเป็นสาขาย่อยเช่นนี้ มาจากผลที่ได้จากการทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงปีแรก(pilot test)ประกอบกับผลจากการวิจัยหลักของโครงการ ซึ่งทำให้พบว่าสาขานี้มีธรรมชาติเฉพาะของสาขาย่อยและกลุ่มบุคคลที่แยกขาดจากกัน ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามสภาพความเป็นจริงคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการจึงมีความเห็นให้ขยายขอบเขตการศึกษาออกตามลักษณะดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อแผนการดำเนินงานที่ใช้ในการวิจัยค่อนข้างมาก เพราะต้องมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสาร บุคคล และเพิ่มระยะเวลาในการดำเนินงานเก็บข้อมูลมากขึ้น คือการดำเนินการไปจนกระทั่งถึงช่วงที่ 5 (ก.ค. 47- ธ.ค. 47)

ในช่วงต้นของ 6 เดือนที่ 5 ยังคงดำเนินงานเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการขยายขอบเขตของการวิจัย สรุปข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 102 คน (ไม่รวมจำนวนที่ได้ทำ pilot test ในช่วงที่ 2) ประกอบด้วยสาขาวรรณศิลป์จำนวน 17 คน สาขาทัศนศิลป์จำนวน 18 คน สาขาศิลปะการละครจำนวน 16 คน สาขาสังคีตศิลป์ดนตรีไทยจำนวน 20 คน สาขาสังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตกจำนวน 15 คน และสาขาสังคีตศิลป์ดนตรีไทยสากลจำนวน 16 คน ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นและได้ส่งเอกสารบทสัมภาษณ์ทั้งหมดให้แก่คณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา โครงการฯได้จัดให้มีการสัมมนาระหว่างผู้วิจัยการรับการวิจารณ์กับผู้วิจัยสาขาต่างๆ ขึ้นที่ภูพิมานริสอร์ท ฟาร์ม แอนด์สปา อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ระหว่างวันที่ 25-27 ตุลาคม 2547 เพื่อหาแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยการรับฯ ผลจากการสัมมนาสามารถสรุปข้อสังเกตจากผู้วิจัยในสาขาต่างๆ ในเรื่องการรับการวิจารณ์ของกลุ่มผู้รับในแต่ละสาขาได้ดังนี้

สาขาวรรณศิลป์ กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในเรื่องการอ่านและมีความคุ้นเคยกับงานต้นแบบ ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนเห็นว่าสรณิพนธ์บางบทใช้ภาษายาก และสนใจที่จะอ่านบทวิจารณ์ที่ใช้สำนวนภาษาง่ายมากกว่า นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์หลายๆคนเรียกร้องพื้นที่ในการเผยแพร่บทวิจารณ์ต่อมหาชน โดยเฉพาะในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ สำหรับในกลุ่มนักศึกษาด้านวรรณศิลป์ มักจะมีการเปรียบเทียบบทวิจารณ์วรรณกรรมกับบทวิจารณ์ภาพยนตร์

สาขาทัศนศิลป์ กลุ่มประชากรสาขาทัศนศิลป์เห็นว่าบทวิจารณ์มีประโยชน์ในการพัฒนา ศิลปะแขนงนี้และมีประโยชน์ในทางการศึกษา ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนมีข้อโต้แย้งต่อ ทั้งตัวงานวิจารณ์และตัวผู้เขียนบทวิจารณ์ เป็นที่น่าสังเกตว่าสาขาทัศนศิลป์ยังมีการ แบ่งแยกความเป็นสถาบันอยู่ค่อนข้างสูงมาก ส่วนกลุ่มตัวอย่างนอกสาขาส่งส่วนใหญ่เห็น ว่าบทวิจารณ์ใช้สำนวนภาษายากแก่การสื่อความ ใช้ศัพท์เทคนิคด้านศิลปะมาก และ ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มนี้ทุกคนเรียกร่องภาพประกอบ (ของงานต้นแบบ) เช่นเดียวกับ กลุ่มนักศึกษา

สาขาศิลปะการละคร กลุ่มประชากรสาขาศิลปะการละครมีการติดตามอ่านบทวิจารณ์ ตามสื่อสิ่งพิมพ์ทั่วไป และเห็นว่าบทวิจารณ์มีประโยชน์ในการเชื่อมโยงศิลปะการละคร กับสังคมในวงกว้าง ส่วนความยากง่ายของบทวิจารณ์นั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังของผู้ให้ สัมภาษณ์แต่ละคน นอกจากนี้กลุ่มประชากรสาขาศิลปะการละครมักจะเปรียบเทียบบท วิจารณ์เสมือนเครื่องมือในการตรวจสอบความคิดเห็นจากมหาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน กลุ่มนักศึกษามีความต้องการที่จะอ่านบทวิจารณ์มาก เนื่องจากการเรียนการสอนสาขาศิลปะการละครไม่มีคำตอบที่ชัดเจน ดังนั้นนักศึกษาจึงต้องการให้นักวิจารณ์เป็นผู้ แนะนำและให้เหตุผลแทนตนเอง

สาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทย โดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างในสาขาดนตรีไทยส่วนใหญ่เห็น ว่า การอ่านบทวิจารณ์เป็นการให้ข้อมูลเพิ่มเติม และเป็นที่สังเกตว่าการแสดงความเห็น มีความแตกต่างกันมากในระหว่างกลุ่มผู้รับที่มีภูมิหลังที่ต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหา ของการวิจารณ์ดนตรีไทย

สาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีคลาสสิก กลุ่มประชากรสาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีคลาสสิก ส่วนใหญ่เห็นว่าบทวิจารณ์มีคุณค่าในการให้ข้อมูลที่เป็นความรู้ และการวิเคราะห์ในแง่มุมที่ มีความแตกต่างกันออกไป ที่เห็นได้ชัดเจนคือบทวิจารณ์จากต่างประเทศสามารถจะ ก่อให้เกิดความสนใจกับงานต้นแบบหรือประเด็นที่กล่าวถึงได้อย่างน่าสนใจ อาจกล่าว ได้ว่ามากกว่าบทวิจารณ์ของไทย ที่มีข้อสังเกตกับการวิจารณ์จากผู้รับอยู่บ้างเท่านั้น

สาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทยสากล กลุ่มประชากรสาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทยสากลมีทั้ง ส่วนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับทัศนคติของนักวิจารณ์ โดยรวมผู้รับให้ความสนใจใน ข้อมูลทั้งด้านประวัติ พัฒนาการ และการวิเคราะห์การแสดงอย่างไม่มีข้อขัดแย้ง ปัญหา ที่เป็นข้อสังเกตคือ มีการวิจารณ์งานประเภทนี้น้อยซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนครั้งของการ แสดงด้วย จึงทำให้บรรยากาศของการวิจารณ์งานด้านนี้ไม่ดีนักเท่าที่ควร

จากการสัมมนาครั้งนี้ ผลที่ได้นอกจากจะใช้เป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยการรับการ วิจารณ์โดยตรงแล้ว เนื้อหาจากการสัมมนายังแสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยการรับ ซึ่ง ผู้วิจัยได้ลงไปสัมผัสกับกลุ่มผู้อ่านงานวิจารณ์จริง ๆ นั้น บางส่วนเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยหลักใน แต่ละสาขาด้วย แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นเพียงบางส่วนซึ่งไม่อาจเป็นตัวแทน

ของมหาชนส่วนใหญ่ได้ก็ตาม แต่ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยการรับการวิจารณ์เป็นข้อมูลที่สะท้อนภาพที่เป็นอยู่จริง ซึ่งมีทั้งส่วนที่สอดคล้อง และส่วนที่แตกต่างจากสมมติฐานเดิมที่การวิจัยในแต่ละสาขาได้ตั้งไว้ เช่น บทวิจารณ์สามารถเรียกร้องการแสดงทัศนะของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ แต่ก็ยังมีบางบทที่ไม่เป็นเช่นนั้น เพราะจะสื่อความได้แต่เฉพาะผู้อ่านบางคน ซึ่งกรณีนี้ขึ้นอยู่กับบริบทหลายประการ เช่น การรู้จักหรือไม่รู้จักงานต้นแบบ ความยากง่ายในการสื่อความของภาษาและเนื้อหาบทวิจารณ์ ประเด็นที่น่าเสนอเป็นเรื่องใกล้และใกล้ตัว รสนิยมเฉพาะตัวของผู้อ่านและผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีความชอบและไม่ชอบงานต้นแบบบางประเภทที่กล่าวถึงในบทวิจารณ์ และภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นต้น นอกจากนี้เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ยังสื่อให้เห็นว่าข้อมูลเพิ่มเติมและรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งมาจากเนื้อหาและข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัยการรับฯ ยังทำให้เกิดมุมมองใหม่สำหรับการดำเนินงานด้านอื่นๆ ของโครงการ โดยอาจนำข้อมูลและความเห็นเหล่านั้นไปปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของทางโครงการวิจัยต่อไปได้ด้วย เช่น ชี้ให้เห็นแหล่งหรือช่องทางในการเผยแพร่บทวิจารณ์ที่เข้าถึงกลุ่มผู้รับ (เช่น website) วิธีการส่งเสริมให้เกิดการวิจารณ์ บทวิจารณ์ประเภทใดที่สื่อความหรือไม่สื่อความกับผู้อ่าน เป็นต้น นอกจากนี้ การสัมมนาดังกล่าวแล้วในช่วง 6 เดือนที่ 5 นี้ ทางคณะผู้วิจัยการรับการวิจารณ์ยังได้ร่วมกิจกรรมอื่นๆ ของโครงการหลัก อาทิ ได้ร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “การวิจารณ์ชั้นวิจารณ์ กรณีศึกษาจากหนังสือ “มองข้ามบ้านนักเขียนไทย : เรื่องสั้นไทยในทัศนะนักวิจารณ์” ซึ่งจัดโดยโครงการวิจัยการวิจารณ์ฯ ในวันที่ 24 ธันวาคม ณ สถาบันปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถือเป็นการสังเกตและพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างกลุ่มผู้สร้างกับผู้อ่านงานวิจารณ์ ข้อสังเกตที่ได้จากการสัมมนาครั้งนี้คือผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนสามารถทำความเข้าใจกับตัวบทวิจารณ์ได้เป็นอย่างดีซึ่งอาจเป็นเพราะผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในสาขาวรรณศิลป์อยู่แล้ว ทั้งบางคนยังมีสถานภาพเป็นผู้สันตติกรรมในสาขานี้ อาทิ เป็น ครู-อาจารย์ นักเขียน นักวิจารณ์ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทางด้านวรรณกรรม บุคคลเหล่านี้นอกจากจะทำความเข้าใจกับตัวบทวิจารณ์ได้ดีแล้วยังสามารถแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมหรือแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากตัวบทวิจารณ์ด้วยความกระตือรือร้น กรณีเช่นนี้เป็นการแสดงให้เห็นนัยสำคัญของวัฒนธรรมมุขปาฐะซึ่งได้มีการกล่าวถึงมาตลอดในโครงการวิจัยฯ ทั้ง 2 ภาค รวมถึงความคิดเห็นที่มักจะได้รับการกลุ่มประชากรในการวิจัยการรับฯ ซึ่งมักจะระบุถึงความคุ้นเคยของตนที่มีต่อวัฒนธรรมการวิจารณ์ในรูปแบบมุขปาฐะนี้เสมอด้วย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของวิจัยการรับการวิจารณ์ ต่างกล่าวอ้างถึงประสบการณ์การวิจารณ์ของตนในลักษณะที่เป็นมุขปาฐะที่มีมากกว่าวัฒนธรรมการวิจารณ์ที่เป็นลายลักษณ์ ซึ่งวัฒนธรรมการวิจารณ์ในรูปแบบมุขปาฐะนี้ได้รับมาจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นต่องานศิลปะมากกว่าการอ่านงานวิจารณ์หรือเขียนวิจารณ์ในรูปแบบลายลักษณ์ และข้อสังเกตที่ได้จากการสัมมนาอีกประเด็นที่มีความสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์เบื้องต้นของการวิจัยการรับฯ คือข้อสังเกตที่ว่าบทวิจารณ์จะสื่อความและกระตุ้นให้เกิดการคิดต่อได้ดีในกลุ่มของผู้สันตติกรรม(อาจารย์ นักวิชาการ นักเขียน

นักวิจารณ์) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวรรณศิลป์ ทั้งนี้เนื่องจากทั้งการวิจารณ์และงานต้นแบบเป็นสื่อความด้วยภาษาเช่นเดียวกัน

กิจกรรมการวิจัยการรับการวิจารณ์ในช่วง 6 เดือนที่ 6 เป็นการนำผลที่ได้จากการสัมมนาการหาแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยการรับฯ ร่วมกับที่ปรึกษาในแต่ละสาขา มาใช้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล สรุป และอภิปรายผลการวิจัยการรับฯ โดยเน้นผลลัพธ์ที่ได้จากปฏิกิริยาของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อตัวสรณิพนธ์ ต่างจากการดำเนินการในช่วงที่ 5 ซึ่งเน้นทิศทางการรับการวิจารณ์ของกลุ่มผู้รับในประเด็นกว้างๆ ผลที่ได้ในแต่ละสาขา นอกจากจะยืนยันข้อสรุปในช่วงที่ 5 แล้ว ยังขยายประเด็นเพิ่มเติม และเสนอข้อสังเกตที่ลงลึกในรายละเอียดมากขึ้น และหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยการรับการวิจารณ์เสร็จสิ้น ทางกรวิจัยการรับฯ ได้รายงานผลการวิจัยในการประชุมใหญ่ประจำปี ครั้งที่ 3 ของโครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย ภาค 2” ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 11 - 12 มิถุนายน 2548 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ซึ่งในการรายงานผลการวิจัยครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมส่วนหนึ่งสนใจซักถามรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินงานของการวิจัยการรับการวิจารณ์ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมผู้หนึ่งตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการวิจัยการรับการวิจารณ์ว่ากลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยว่าค่อนข้างเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับสายมนุษยศาสตร์มาก แต่หากเป็นกรณีที่ผู้รับที่ไม่ได้เป็นผู้ที่คุ้นชินกับศิลปะ 4 สาขาและไม่ได้อยู่ในสายมนุษยศาสตร์จะคิดเช่นไร ต่อบทวิจารณ์ศิลปะเหล่านี้ จึงอยากให้มีการทำวิจัยกับกลุ่มผู้อยู่นอกสาขาออกไป ซึ่งผู้วิจัยการรับการวิจารณ์ได้ชี้แจงว่ามีการทำวิจัยเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพดังกล่าวแล้ว ซึ่งมีศัพท์เฉพาะที่ใช้เรียกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ในการวิจัยการรับการวิจารณ์ว่า “กลุ่มบุคคลนอกสาขา” หรือ “กลุ่มผู้รักสมัครเล่น” ซึ่งกลุ่มบุคคลนอกสาขานี้เป็นกลุ่มของผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษา สถานภาพและวิชาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับวงการศิลปะสาขาต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัย แต่ก็มีควมสนใจเป็นส่วนตัวในศิลปะเหล่านี้ หัวหน้าโครงการวิจัยได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในกรณีนี้ว่า เส้นพรมแดนระหว่างคนในสาขากับคนนอกสาขาในทางศิลปะนั้นไม่ชัดเจน แต่การทำวิจัยการรับกลับกลุ่มคนนอกสาขาที่ขาดความเข้าใจทางศิลปะอย่างสิ้นเชิงนั้น ไม่อาจทำได้ เนื่องจากการอ่านบทวิจารณ์ศิลปะนั้นต้องอาศัยความรู้ทางศิลปะประกอบด้วย

8. ผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยการรับการวิจารณ์นั้นอาจจำแนกการรายงานออกได้เป็น 3 ส่วน
ได้แก่

- ก. ผลการวิเคราะห์ในแต่ละสาขา ซึ่งการรายงานในส่วนนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะเฉพาะตัวของเนื้อหาสรณิพนธ์ในแต่ละบทที่ใช้ในการวิจัย และสภาวะของการรับการวิจารณ์ในแต่ละสาขาอย่างละเอียด
- ข. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างสาขา ซึ่งรายงานเงื่อนไขและลักษณะเฉพาะของการรับการวิจารณ์ในสาขาต่างๆ โดยการเปรียบเทียบกับสาขาอื่นๆ

- ค. ผลสรุปภาพรวมของการวิจัยการรับการศึกษาและรายงานสภาวะและวิธีรับการศึกษา
 วิจารณ์ในสังคมร่วมสมัย
 ดังจะแจกแจงรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ในแต่ละสาขา

สาขาวรรณศิลป์

กลุ่มบุคคลในสาขาวรรณศิลป์ ประกอบด้วยผู้ที่มีสถานภาพเป็นอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจารณ์ นักเขียนอาชีพ นักเขียนสมัครเล่น และบรรณาธิการหนังสือ ด้านบุคคลนอกสาขานั้นประกอบด้วยผู้ที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว วิศวกร นักออกแบบ แพทย์ และนักศึกษาปริญญาโทด้านกฎหมาย ซึ่งบุคคลนอกสาขาทั้งหมดมีความสนใจในงานวรรณศิลป์และมีประสบการณ์ด้านวรรณศิลป์ที่แตกต่างกันออกไป ด้านกลุ่มนิสิต นักศึกษานั้นเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะไม่ชอบบทวิจารณ์ที่มีเนื้อหาที่ง่ายมาก เช่น บท "จดหมายถึงหลาน" นั้นคนส่วนใหญ่จะไม่ชอบ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลในสาขา บุคคลนอกสาขาหรือนักศึกษาก็ตาม เพราะรู้สึกว่าได้ให้แนวคิดใหม่ แต่ก็เห็นถึงกลุ่มเป้าหมายที่บทวิจารณ์ต้องการจะสื่อถึง และเห็นความจำเป็นที่ต้องมีบทวิจารณ์ประเภทนี้อยู่ บทวิจารณ์ที่มีพลังมากจะเป็นบทวิจารณ์ที่มีเนื้อหาที่ยากและลึกซึ้ง เช่น บท "ศัตรูที่ลึนไหล" ที่กระตุ้นให้เกิดการคิดต่อ คิดถกเถียง ใช้ปัญญาในการตีความและสามารถเชื่อมโยงไปยังศาสตร์หรือประเด็นอื่นๆ ได้อีกมาก แต่ค่อนข้างจะสื่อความได้กับผู้อ่านเฉพาะเพียงบางคน กลุ่มผู้อ่านที่มีประสบการณ์ทางด้านวรรณกรรมจะได้ประโยชน์จากบทวิจารณ์นี้มากที่สุด ในขณะที่กลุ่มผู้อ่านที่ไม่ชำนาญด้านการอ่านและไม่รู้จักตัววรรณกรรมจะรับสารไม่ได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาหลายคนระบุว่าบทวิจารณ์ชิ้นนี้เหมาะสำหรับนำไปใช้กับการเรียนการสอนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเพราะอาจจะยากเกินไปสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในขณะที่บทวิจารณ์เรื่อง "ข้างหลังภาพ" ก็เป็นบทวิจารณ์ที่มีพลังเช่นกัน แต่สื่อความกับผู้อ่านได้หลายระดับมากกว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวรรณกรรมน้อยก็สามารถอ่านได้เข้าใจและรู้สึกสนุกกับเนื้อหาในบทวิจารณ์ ในขณะที่กลุ่มผู้อ่านที่มีความเชี่ยวชาญบทวิจารณ์มักให้ข้อคิดที่เป็นการถกเถียงและวิจารณ์ข้อวิจารณ์ แต่ประเด็นอาจไม่กว้างขวางและหลากหลายเท่าบท "ศัตรูที่ลึนไหล" บทวิจารณ์ที่ชื่อ "อะไรคือการวิจารณ์เชิงสุนทรียภาพ" นั้น ส่วนใหญ่ทั้งบุคคลในสาขาและนอกสาขามีความเห็นว่าเป็นเรื่องเฉพาะสำหรับผู้อ่านในแวดวงวรรณกรรมมากกว่าคนทั่วไป โดยที่ส่วนหนึ่งเห็นว่าเหมาะสำหรับนำไปใช้กับการเรียนการสอนด้านวรรณกรรมในระดับปริญญาตรีเพราะเป็นบทที่ให้ความรู้ บท "สินในน้ำฝน" นั้นทั้งบุคคลในสาขาและนอกสาขาเห็นว่าเป็นบทที่ยากอ่านแล้วไม่เข้าใจ ทั้งจากภาษาที่ใช้และตัวเนื้อหาที่เป็นวิชาการ อีกทั้งงานที่บทวิจารณ์

กล่าวถึงก็ไม่ใช่ที่รู้จักอย่างแพร่หลายนัก แต่ส่วนหนึ่งก็เห็นว่าเป็นประโยชน์ในแง่การให้ทฤษฎีใหม่

ด้านนักศึกษานั้นรับสารกับบทวิจารณ์ได้ทุกบท แต่ชอบบทวิจารณ์เชิงวิชาการที่ให้ข้อมูล และความรู้ใหม่ๆ เช่น บทวิจารณ์เรื่อง"มีอะไรในลูกอีสาน" เพราะรู้สึกว่าได้ประโยชน์แม้จะไม่รู้จักงานต้นแบบ มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่ชอบบทวิจารณ์ในลักษณะนี้ เพราะเห็นว่าภาษาไม่สละสลวยและเป็นบทความวิชาการมากกว่าบทวิจารณ์ ส่วนบทวิจารณ์ที่ง่ายมากๆ เช่น "จดหมายถึงหลาน" นั้นจะไม่ชอบเพราะรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความรู้ใหม่ และไม่ใช้กลุ่มเป้าหมายของบทวิจารณ์นี้ บทวิจารณ์ที่มีรูปแบบเช่นที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ทั่วไป ซึ่งผู้วิจารณ์ตัดสินหรือชี้นามากเกินไปและวิจารณ์โดยปราศจากเหตุผลอย่างเป็นรูปธรรมนั้น กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่ก็ไม่ชอบเพราะเห็นว่ามีอคติ เช่น บท "ชาติ กอบจิตติ นักทดลองทางรูปแบบที่ไม่เคยหยุดนิ่ง"

หลังจากที่ได้พิจารณาข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยรวมแล้วพบว่า การจำแนกความเป็นบุคคลในสาขาหรือนอกสาขามากกว่าการวิจัยไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงนัก เพราะไม่ได้ขึ้นอยู่กับการศึกษาในระบบ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งในและนอกสาขาที่มีพื้นฐานและประสบการณ์การอ่านค่อนข้างสูง จะมีการวิเคราะห์ตีความตัวบท ไม่ใช่เพียงเข้าใจเนื้อหา แต่เข้าใจปรัชญา และวัตถุประสงค์ของบทวิจารณ์ บางคนไม่ได้มองเฉพาะเนื้อหา แต่มองไปถึงปรัชญาการวิจารณ์ โดยสามารถเชื่อมโยงจากเนื้อหาไปยังเรื่องอื่นๆ ได้ ดังนั้นจึงอาจจำแนกผู้รับเป็นกลุ่มผู้อ่านทั่วไปและผู้อ่านที่มีประสบการณ์เฉพาะทาง ผู้อ่านที่มีพื้นความรู้เมื่ออ่านตัวงานวิจารณ์แล้วสามารถเชื่อมโยงไปยังประเด็นอื่นๆ ได้อีกซึ่งส่วนนี้เป็นเครื่องชี้ได้ว่าบทวิจารณ์มีพลังสูง ก่อให้เกิดพลังทางปัญญา เนื่องจากสามารถทำให้ผู้อ่านเกิดการคิดต่อ หรือคิดเกินไปจากเนื้อหาของตัวบท คิดถกเถียงกับเนื้อหาของตัวบท หรือเชื่อมโยงจากเนื้อหาที่บทวิจารณ์นำเสนอไปสู่ประเด็นอื่นๆ เช่น สภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งต่างยุคสมัยกับบทวิจารณ์ ลักษณะดังที่บ่งชี้ว่าบทวิจารณ์สามารถกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิด ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในภาคแรกของทางโครงการ คือมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการคิดมากกว่าการให้ความรู้สำเร็จรูป

สาขาทัศนศิลป์

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นบุคคลในสาขาทัศนศิลป์ทุกคนจบการศึกษาทางด้านศิลปะโดยตรงและมีสถานภาพที่หลากหลาย เช่น เป็นอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจารณ์ ศิลปิน บุคลากรในองค์กรเอกชน และมีหลายคนที่มีสถานภาพมากกว่า 1 อย่าง อายุอยู่ระหว่าง 33-74 ปี ด้านกลุ่มบุคคลนอกสาขาก่อประกอบด้วยพนักงานบริษัทเอกชนทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ บุคคลในธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ กวีนิพนธ์ อดีตนักวิจัยข้อมูลทางด้านศิลปะ และอาจารย์ทางด้านประวัติศาสตร์ซึ่งถือว่าตนเองเป็นคนนอกแวดวง

ทั้งหมดมีพื้นฐานความรู้ทางด้านทัศนศิลป์ที่แตกต่างกันไป สถานภาพของนิสิต นักศึกษาในสาขาทัศนศิลป์นั้น เป็นนักศึกษาที่อยู่ในช่วงชั้นปี 3 – 4 หรือกำลังจะสำเร็จ การศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และนักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่เคยศึกษากับผู้เขียนบทวิจารณ์เหล่านี้

กลุ่มบุคคลในสาขานั้นเห็นได้ว่า สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นตัวกำหนด ความสนใจของบทวิจารณ์ในประเด็นต่างๆ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นคนในสาขาแต่ละคนจะ มีความสนใจเนื้อหาของบทวิจารณ์ในประเด็นเฉพาะตน เช่น ศิลปินมองเรื่องการสื่อ ความของบทวิจารณ์ต่อมหาชนและบทบาทของเพื่อนร่วมอาชีพที่ถูกกล่าวถึงในบท วิวิจารณ์ นักวิจารณ์จะมองที่รูปแบบการเขียน นักวิชาการเห็นว่าไม่ใช่บทวิจารณ์ตาม นิยามและความจำเป็นที่จะต้องมีงานต้นแบบ พนักงานในองค์กรเอกชนมองว่าบท วิวิจารณ์เหล่านี้มุ่งวิจารณ์คน ไม่ได้วิจารณ์งาน ศิลปินอาวุโสมองความแตกต่างระหว่าง สำนัก โดยภาพรวมแล้วกลุ่มบุคคลในสาขามีทัศนะที่เป็นลบต่อบทวิจารณ์ทุกบท ด้าน บุคคลนอกสาขานั้นก็มีทัศนะเฉพาะตัวต่อบทวิจารณ์เหล่านี้เช่นเดียวกัน เช่น กวีเห็นว่า เป็นบทวิจารณ์ที่มีเนื้อหาและแนวคิดเก่าเกินไป ต้องการอะไรใหม่ๆ คนนอกที่ไม่ได้คลุก คลี่อยู่ในแวดวงทัศนศิลป์มากนักเรียกร้องงานวิจารณ์ที่ให้อำนาจพลังที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการดูงานศิลปะ อาจารย์ด้านประยุกต์ศิลป์มองว่าวัฒนธรรมการวิจารณ์ ศิลปะของไทยในปัจจุบัน ทั้งคนเขียนและคนอ่านมีอคติ ไม่เปิดใจ ส่วนหนึ่งเกิดจาก สังเกตหรือสำนัก เช่นเดียวกับอดีตนักวิจัย ที่เห็นว่าบทวิจารณ์ส่วนใหญ่เป็นบทวิพากษ์ที่ แกร่ง ไม่ได้กล่าวถึงวิธีการที่จะหาทางออกให้ เป็นอัตตาของนักวิจารณ์แต่ละคน ไม่ได้ ให้ประโยชน์เรื่องการศึกษา และงานบางชิ้นเก่าจนไม่สามารถเชื่อมโยงถึงงานต้นแบบ ได้ ด้านกลุ่มนักศึกษาโดยภาพรวมจะชอบบทวิจารณ์ที่ร่วมสมัย ใกล้ตัว

ประเด็นของการรับการวิจารณ์ที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดในสาขาทัศนศิลป์ คือเรื่องของการเรียกร้องงานต้นแบบ ซึ่งกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างสาขาทัศนศิลป์ เรียกร้องงานต้นแบบมากที่สุดหากเปรียบเทียบกับสาขาอื่น โดยเรียกร้องงานต้นแบบใน **ทุกกลุ่มและทุกคน** ไม่ว่าจะเป็นคนในสาขา คนนอกสาขา และนักศึกษา เหตุที่เรียกร้อง งานต้นแบบเนื่องจากการต้องการความเข้าใจในเนื้อหาของบทวิจารณ์ เพราะลำพังการ บรรยายด้วยภาษาวรรณศิลป์ในบทวิจารณ์นั้นไม่อาจให้ภาพที่กระจ่างได้ แม้ในกลุ่มผู้ที่ เป็นศิลปินเองก็ตาม นักศึกษาบางส่วนที่เรียกร้องงานต้นแบบได้แสดงทัศนะที่ชี้ให้เห็น ถึงจุดอ่อนของระบบการศึกษาทางด้านศิลปะของไทยที่ละเลยความรู้เชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะของไทยด้วย ประเด็นที่ต่อเนื่องจากเรื่องของงานต้นแบบคือบุคคลในสาขาส่วน หนึ่งที่อยู่ภูมิภาค ชี้ให้เห็นความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงงานระหว่างเมืองกับชนบท

ด้านการรับการวิจารณ์ในแต่ละกลุ่มนั้น คนในสาขาและนักศึกษามักจะมองว่า บทวิจารณ์เหล่านี้ไม่สามารถสื่อความกับคนนอกได้ คนในสาขามักแสดงความเห็นต่อบทวิจารณ์โดยนำอคติเดิมที่มีต่อผู้เขียนบทวิจารณ์มาร่วมในการประเมินด้วย บท

วิจารณ์ที่ได้รับความสนใจจากคนในสาขามากคือบทที่มีตัวบุคคลที่รู้จักอยู่ค่อนข้างชัดเจน เช่น บท “จาก ‘จันทร์เอยจันทร์เจ้าฯ’ ถึง ‘กระท่อม’ ของประเทือง เอมเจริญ” ของ พิชณ สุภ. ซึ่งสะท้อนประเด็นนี้ได้ชัดเจนที่สุด หรือบท “บทวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมของนาย ‘อิทธิพล โดย ผศ. อิทธิพล’ โดยอิทธิพล ตั้งโณลก ซึ่งบทวิจารณ์ทั้ง 2 บทนี้ แสดงให้เห็นทัศนะดังกล่าวได้ชัดเจน ในขณะที่บทวิจารณ์ที่กล่าวถึงภาพวงการอย่าง กว้างๆ เขียนถึงบริบท หรือเขียนโดยชาวต่างชาติ ไม่ได้รับความสนใจมากนัก เช่น บท “พัฒนาการของศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย : ประเพณีนิยมในด้านที่กลับกัน” และ บท “เหนือเขตแดน” นั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นบุคคลในสาขา บางส่วนไม่ให้ความสนใจด้วยการไม่แสดงทัศนะใดๆ และคนที่เหลือก็แสดงทัศนะที่ไม่ลึกซึ้งมากนัก ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นคนในและคนนอกบางส่วนซึ่งมีจำนวนไม่น้อยบอกเล่าข้อมูลว่าการวิจารณ์ในสังคมไทยเป็นเรื่องของสำนัก สถาบัน ค่อนข้างสูง บางคนระบุว่า การวิจารณ์ศิลปะของไทยส่วนใหญ่เป็นการวิจารณ์คนมากกว่าเป็นการวิจารณ์งาน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นที่พบจากการสัมภาษณ์บุคคลทั้งในและนอก รวมถึงกลุ่มนักศึกษาด้วย ซึ่งมักจะกล่าวถึงประวัติและภูมิหลังของนักวิจารณ์วิจารณ์ควบคู่ไปกับการแสดงความเห็นต่อเนื้อหาของบทวิจารณ์เสมอ ผู้ที่เป็น ศิลปิน ดูจะคำนึงถึงผู้รับงานวิจารณ์และผู้รับงานศิลปะชัดเจนที่สุด นักวิจารณ์ยังคงสนใจเรื่องรูปแบบการนำเสนอของบทวิจารณ์เช่นเดียวกับที่พบในสาขาอื่นๆ กลุ่มนักวิชาการในการวิจัยนี้ค่อนข้างเป็นกลุ่มที่ห่างไกลจากการติดตามวงการศิลปะมากส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะนักวิชาการในสาขาทัศนศิลป์ไม่ได้มีสถานภาพเป็นนักสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ กลุ่มคนนอกสาขาและนักศึกษา ค่อนข้างประสบปัญหาเรื่องการรู้จักงานต้นแบบและความรู้เชิงประวัติศาสตร์ศิลป์ค่อนข้างมากซึ่งรวมถึงกลุ่มคนในสาขาบางส่วนด้วย นอกจากนี้ทั้งกลุ่มคนในสาขากลุ่มคนนอกสาขาและนักศึกษบางส่วนมีปัญหาด้านการสื่อสารความกับสาระสำคัญของบทวิจารณ์หรือการจับใจความ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ความยากลำบากไม่ได้อยู่ที่การแสดงทัศนะต่อบทวิจารณ์แต่อยู่ที่การจับใจความว่า สาระสำคัญที่บทวิจารณ์ต้องการนำเสนอคืออะไร ความเห็นดังกล่าวของผู้วิจัยสอดคล้องกับมุมมองจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นศิลปิน ซึ่งได้กล่าวถึงภาพรวมของบทวิจารณ์ในประเด็นนี้ว่า “ก่อนจะพูดถึงประโยชน์ ผมเป็นห่วงก่อนอื่นว่าบทวิจารณ์พวกนี้จะทำให้เขาอยากติดตามได้ไหม ขนาดผมเป็นคนวงใน บางส่วนของบทวิจารณ์เหล่านี้ผมยังต้องใช้เวลาทำความเข้าใจเลย หรือการกล่าวถึงพัฒนาการโดยไม่มี การพูดถึงพื้นฐานการตัดตอน หรือการพูดด้วยสำเนียงประชดประชัน หรือการกล่าวถึงอะไรก็ตามโดยไม่มีการทำความเข้าใจ ซึ่งทำให้ตามงานไม่ได้ นึกไม่ออก”

บทวิจารณ์ที่นำศาสตร์อื่นๆมาร่วมประเมิน เช่น ศาสตร์ทางด้านมานุษยวิทยา ก่อให้เกิดปัญหาด้านการสื่อสารความกับคนในและคนนอกบางส่วนเป็นอย่างมาก เช่นในบท “ภาษาของจิตรกรรมไทย” นอกจากนี้เนื้อหาที่เป็นเรื่องเฉพาะทาง เช่น เรื่องของ

การเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม และเรื่องเกี่ยวกับงานจิตรกรรมไทย เช่น ในบท “เหนือเขตแดน” และ “ภาษาของจิตรกรรมไทย” ก็สร้างปัญหาให้กับผู้อ่านที่ไม่มีความชำนาญเฉพาะทางเหล่านี้หรือชำนาญในแนวทางอื่นด้วยเช่นกัน และบทวิจารณ์ที่กล่าวถึงภาพรวม กล่าวถึงศิลปินหลายๆ คน ปัญหาที่พบคือส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมดในทุกกลุ่มจะรู้จักศิลปินที่บทวิจารณ์กล่าวถึงไม่ครบ เช่น “พัฒนาการของศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย : ประเพณีนิยมในด้านที่กลับกัน” และ บท “เหนือเขตแดน” เป็นต้น ประเด็นเรื่องความเก่าของตัวบทวิจารณ์ที่ส่งผลกระทบต่อ การรับการวิจารณ์ และการเชื่อมโยงไปยังงานต้นแบบ ก็มีผู้กล่าวถึงอยู่บ้าง โดยเฉพาะในกลุ่มคนนอกและกลุ่มนักศึกษา

สาขาศิลปะการละคร

กลุ่มบุคคลในสาขาศิลปะการละครประกอบด้วย ผู้ที่เป็นศิลปินนักแสดงซึ่งไม่ได้ศึกษาด้านละครโดยตรง อาจารย์ นักวิจารณ์ ผู้เขียนบท ผู้กับการแสดง เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างในสาขาศิลปะการละครหลายๆคน มีหลายสถานภาพในตัวบุคคลคนเดียว สำหรับกลุ่มบุคคลนอกสาขา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ มีกิจการส่วนตัว บางส่วนทำงานใน NGO บุคคลนอกสาขาส่งส่วนใหญ่เคยใกล้ชิดกับวงการละครด้วยสายงานในอดีต ปัจจุบันเมื่องานที่ทำอยู่มีความใกล้ชิดกับวงการละครน้อยลง การติดตามวงการละครก็ค่อนข้างน้อยลงด้วย ด้านกลุ่มนิสิต นักศึกษา นั้นประกอบด้วยนักศึกษา ด้านศิลปะการละคร ศิลปะการแสดง และนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ทั้งจากมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน

เป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มตัวอย่างในสาขาศิลปะการละครที่ใช้ในการวิจัยการรับการวิจารณ์ส่วนใหญ่ทั้งกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขา จะเกี่ยวข้องกับกลุ่มละครอิสระที่ทำงานโดยมิได้หวังผลในเชิงธุรกิจ หรือมีชื่อเรียกกันอีกอย่างว่ากลุ่ม “ละครผอม” มากกว่ากลุ่มละครที่มีระบบการผลิตเชิงธุรกิจ โดยภาพรวมสาขาศิลปะการละครเป็นสาขาที่ถือได้ว่ากระตือรือร้นและเรียกร้องการรับงานวิจารณ์มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นงานวิจารณ์ที่เป็นบวกหรือลบ บทวิจารณ์ที่คัดเลือกมาใช้มีข้อจำกัดในเรื่องยุคสมัยของงานต้นแบบค่อนข้างมาก แม้ในกลุ่มคนที่ค่อนข้างมีศักยภาพ ก็ยังไม่เคยสัมผัสงานต้นแบบ เพราะไม่อาจถือได้ว่าบทวิจารณ์และงานต้นแบบมีความ “ร่วมสมัย” ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นคนรุ่นหนุ่ม-สาวจึงไม่ทันได้ชมละครที่กล่าวถึงในบทวิจารณ์ ผนวกกับการแสดงหลายเรื่องไม่มีการบันทึกภาพเอาไว้ บางคนระบุถึงข้อจำกัดของบทวิจารณ์บางบทอย่างชัดเจน เช่น ประเด็นการตีความใหม่ในบท “หยิบวรรณคดีมาตีเป็นละครกับพิมพิลาไลย” หรือประเด็นเรื่องวิจารณ์คนดูที่ปรากฏอยู่ในบทวิจารณ์ละครของไทยทุกบท ว่างานเขียนรูปแบบดังกล่าวนี้บ่งบอกได้ถึงยุคสมัยของบทวิจารณ์ว่าค่อนข้างเก่าเพราะปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการชมละครของคนดูในปัจจุบันพัฒนาไปมากแล้ว และประเด็นที่บทวิจารณ์นำเสนอเกี่ยวกับการตีความนางพิมพิลาไลยใหม่นั้น

ปัจจุบันมีการกล่าวถึงมากแล้วเช่นกัน จากผลการวิจัยนี้ยืนยันได้ว่างานต้นแบบส่งผลต่อการอ่านบทวิจารณ์แน่นอน ผู้ให้สัมภาษณ์จากทุกกลุ่มมีหลายคนที่มีวิสัยทัศน์ได้ว่าตนรู้สึกอย่างไร เห็นด้วยหรือไม่ต่อเนื้อหาของบทวิจารณ์ได้ชัดเจนเฉพาะในบทที่เคยมีประสบการณ์กับงานต้นแบบ ในขณะที่มีแนวโน้มจะปฏิเสธหรือทำความเข้าใจได้ยากกับบทวิจารณ์ที่กล่าวถึงประสบการณ์ที่ใกล้ชิด เช่น บท “ไม่มีลูกไม้ ไม่มีกลเม็ดเด็ดพรายในการตีความละครเรื่องเฟาสต์ฉบับสมบูรณ์” และ บท “เพเตอร์ ชไตน์ เชิญท่านร่วมเดินทางเป็นเวลา 2 วันไปกับละครเรื่อง เฟาสต์ ฉบับสมบูรณ์” เป็นต้น เงื่อนไขนี้ยกเว้นในบางบท เช่นบทที่กล่าวถึงเรื่องที่ใกล้ชิดคุ้นเคยกันดี หรือบทที่ให้ข้อมูลได้ครบถ้วน อธิบายได้ชัดเจน ครอบคลุม เช่น “หยิบบรรณคดีมาตีเป็นละคร กับพิมพ์ลายโลย” และ “ผู้มาเยือน” เป็นต้น โดยภาพรวมแล้วกลุ่มบุคคลนอกสาขาและกลุ่มนิสิตนักศึกษาจะเป็นกลุ่มที่เรียกร้องโอกาสที่จะสัมผัสกับงานต้นแบบมากกว่าคนในสาขา ผู้อ่านหลายคนในสองกลุ่มนี้ให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าการรับรู้งานต้นแบบส่งผลต่อความเข้าใจในการอ่านบทวิจารณ์ ในขณะที่ผู้ที่ไม่มีปัญหาในแง่ของการสื่อความ แต่ก็ยังคงเรียกร้องบทวิจารณ์ที่มีลักษณะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวงการละครกับมหาชนได้ ทั้งในกลุ่มบุคคลนอกสาขาและกลุ่มบุคคลในสาขานั้นผู้วิจัยพบปัญหาเรื่องการสื่อความด้านภาษาในกลุ่มผู้มีอายุน้อยซึ่งรวมถึงกลุ่มนักศึกษาทั้งหมดด้วย เช่น บท “อีดี ปุสจอมราชันย์” จะได้รับการกล่าวถึงจากกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขาที่อายุน้อย (ต่ำกว่า 30 ปี) ในแง่ความยากของสำนวนภาษาและเนื้อหาที่อ่านแล้วต้องวิเคราะห์มากแต่ส่วนใหญ่ก็มองว่า ให้สาระมาก อ่านสนุก สำหรับกลุ่มนักศึกษานั้นจะมองว่าบท “เพเตอร์ ชไตน์ เชิญท่านร่วมเดินทางเป็นเวลา 2 วันไปกับละครเรื่อง เฟาสต์ ฉบับสมบูรณ์” นอกจากจะเป็นบทที่ใกล้ชิดแล้วยังเป็นบทที่มีภาษายากด้วย โดยภาพรวมแล้วทั้งสามกลุ่มชอบบทวิจารณ์ที่ให้ความรู้ที่ลึกซึ้ง หากเป็นกลุ่มนักศึกษาจะเรียกร้องรูปแบบการเขียนที่ง่ายและอ่านแล้วเข้าใจ ด้านผลในแง่ของการติดต่อ สำหรับบุคคลในสาขานั้นมีแน่นอน แต่จะเป็นประเด็นใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันไปตามสถานภาพ เช่น นักวิจารณ์ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักแสดง ผู้สอน กลุ่มนี้จะมีความสนใจและมุมมองเฉพาะด้านที่ต่างกันไป ยากที่จะสรุปเป็นทิศทางร่วมที่ชัดเจน ด้านคนนอกสาขานั้นความคิดเห็นต่อบทวิจารณ์บางส่วนจะคล้ายกับคนในสาขา แต่โดยภาพรวมความเข้าใจและมุมมองอาจไม่ลึกและไม่หลากหลาย แต่ทั้งนี้ก็ต้องพิจารณาสถานภาพประกอบด้วย ที่ชัดเจนที่สุดคือเรื่องของวัย ซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยปัจจัยด้านวัยวุฒิก็มีส่วนสำคัญในการทำการเข้าใจบทวิจารณ์ ซึ่งแน่นอนว่าผู้มียุวุฒิสูงในกรณีนี้ย่อมเกี่ยวพันกับคุณวุฒิในแง่ของประสบการณ์ที่เข้มข้นในการสัมผัสกับผลงานประเภทนี้ด้วย กล่าวคือผู้ที่ร่วมสมัยกับบทวิจารณ์และงานต้นแบบเหล่านี้จะมีมุมมองที่ลึกซึ้งกว่า บางครั้งวิเคราะห์ไปถึงความเป็นไปของวงการและภาพรวมของสังคมได้ กล่าวคือประสบการณ์การสัมผัสกับงานต้นแบบจะส่งผลต่อความคิดเห็นและ

ความเข้าใจในบทวิจารณ์อย่างเห็นได้ชัดและพบมากในกรณีผู้อ่านที่มีพื้นฐานทางด้านละครและวรรณกรรม

สาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีคลาสสิกตะวันตก

ทั้งบุคคลในสาขาและบุคคลนอกสาขาส່วนหนึ่งเห็นว่าบทวิจารณ์ที่คัดเลือกมาให้อ่านนั้นส่วนใหญ่ไม่ใช่บทวิจารณ์ แต่เป็นข้อเขียนเกี่ยวกับดนตรี มีเพียงบางบทเท่านั้นที่ถือได้ว่าเป็นบทวิจารณ์ ซึ่งความหมายตามนิยามของคำว่าบทวิจารณ์ในโครงการนี้ หมายถึง “การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานศิลปะ บริบทของศิลปกรรม และ/หรือปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในความหมายและสำนึกในคุณค่าของตัวงาน ตลอดจนศิลปะโดยทั่วไป” นอกจากนี้ ยังอาจรวมถึงการแสดงทัศนะที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตและสังคมอีกด้วย จากความหมายดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากคำว่าบทวิจารณ์ตามทัศนะของบุคคลทั่วไป จึงเกิดข้อสังเกตจากกลุ่มตัวอย่างในประเด็นดังกล่าวนี้ขึ้น นอกเหนือจากสาขาสังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตกแล้ว กลุ่มตัวอย่างในสาขาอื่นๆก็ตั้งข้อสังเกตในประเด็นนี้เช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่ได้ชี้แจงกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์อย่างชัดเจนแต่แรกจึงเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนกัน

บุคคลในสาขาสังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตกจะมีหลายสถานภาพ ส่วนใหญ่เป็นนักดนตรีซึ่งเล่นเครื่องดนตรีต่างประเภทและเป็นอาจารย์หรืออาจารย์พิเศษในระดับอุดมศึกษาบางท่านก็มีความสามารถมากกว่านั้น เช่น เป็นผู้ประพันธ์เพลงด้วย มีผู้ให้สัมภาษณ์เพียงคนเดียวที่เป็นนิสิตปริญญาโทและเป็นนักดนตรีด้วย ในขณะที่บุคคลนอกสาขามาจากหลากหลายอาชีพ หลากพื้นฐาน เช่น เป็นนักธุรกิจ ทำกิจการส่วนตัว เป็นแพทย์ เป็นอาจารย์สอนสาขาวิชาการโรงแรม และเป็นนักชีววิทยา ซึ่งบุคคลนอกสาขาแต่ละคนก็จะมีพื้นฐานทางด้านดนตรีต่างกัน บางคนเป็นนักปฏิบัติด้วย บางส่วนเป็นนักฟังที่ศึกษาจริงจัง มีงานเขียน บางส่วนเป็นนักฟังที่รักจะฟังแต่ไม่ได้ติดตามเรื่องของนักดนตรีหรือวงการดนตรี ด้านนักศึกษานั้นแม้ทั้งหมดจะเรียนทางด้านดนตรีสากลแต่ก็หลากหลาย เช่นบางคนเน้นการประพันธ์ (composition) บางคนเน้นขับร้อง บางคนเน้นการปฏิบัติเครื่องดนตรี หรือบางคนเน้นทางด้านดนตรีศึกษา ซึ่งสถานภาพทั้งหมดที่กล่าวมาโดยเฉพาะในส่วนของนักศึกษาพบว่าเป็นตัวกำหนดความสนใจประเภทของเนื้อหาบทวิจารณ์ได้อย่างชัดเจน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรในสาขาสังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตกพบว่า ทั้งกลุ่มบุคคลในสาขากลุ่มบุคคลนอกสาขาและนิสิตนักศึกษานั้น การรู้จักหรือไม่รู้จักงานต้นแบบมีผลต่อการตัดสินใจเชื่อ-ไม่เชื่อ หรือ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วยกับเนื้อหาและทัศนะในบทวิจารณ์อย่างมาก หากเราสังเกตจากบทที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เป็นการแสดง เช่น บท "คืนที่อรุณไม่รุ่งเพราะชวนกันหลับตลอด", บท "ไอแซค สเตริน วิจารณ์

พาโบล คาซาล", บท "ยิตซาค เฟอร์ลมาน", บท "การรายน" หรือบท "ปีแอร์ มองเตอ" จะเห็นประเด็นนี้ได้ชัด ผู้ที่รู้จักตัวนักดนตรี รู้จัก ผลงาน หรืออยู่ร่วมในการแสดงจะแสดงทัศนคติต่อความเห็นในบทวิจารณ์ได้ชัดเจนและมีเหตุผลมากกว่า ในขณะที่ผู้ไม่รู้จักงานต้นแบบหรือศิลปิน จะไม่สามารถเปรียบเทียบกับสิ่งที่บทวิจารณ์บรรยายได้เลย และมักเรียกร้องการที่จะได้สัมผัสผลงานเพื่อพิสูจน์ความเห็นของผู้วิจารณ์ ในบางครั้งพบว่าสถานภาพเป็นตัวกำหนดความสนใจประเภทของบทวิจารณ์ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในกลุ่มนักศึกษา กล่าวคือวิชาเอกจะเป็นตัวกำหนดความสนใจในบทวิจารณ์ด้วย เช่น นักศึกษาที่เน้นเรื่องการแสดงหรือการปฏิบัติเครื่องดนตรีไม่ค่อยสนใจบทวิจารณ์แต่เน้นเรื่องการแสดงมากกว่า นักศึกษาที่เน้นด้านประพันธ์ชอบบท "วันที่ดนตรีคลาสสิกถึงกาลอวสาน" โดยระบุว่าเพราะเกี่ยวข้องกับวิชาชีพตน ด้านนักศึกษาที่เรียนวิชาเอกขับร้องชอบบทการแสดงอย่าง "การรายน" และ "ปีแอร์ มองเตอส์" โดยให้เหตุผลว่าเพราะเป็นการอธิบายคตินิพนธ์ที่นำไปใช้ได้ง่ายกว่าบทวิจารณ์ที่กล่าวถึงเรื่องการบริหารงานด้านดนตรี เช่น บท "วันที่ดนตรีคลาสสิกถึงกาลอวสาน" หรือบุคคลนอกสาขาส่วนใหญ่ มักชอบบท "ดนตรีชั่วชีวิต" เพราะให้ความรู้ ด้านบุคคลในสาขาส่วนใหญ่จะรู้สึกเบื่อ บท "ดนตรีชั่วชีวิต" เพราะเห็นว่าไม่เกี่ยวกับตนเอง เป็นเรื่องนักวิจารณ์โดยลำพัง เป็นต้น น่าสังเกตว่าบทที่ว่าการแสดงอย่างบท "ไอแซค สเตอร์นิทซ์ พาโบล คาซาล" และบท "ยิตซาค เฟอร์ลมาน" ผู้ที่ชอบบทวิจารณ์เหล่านี้มีแนวโน้มชอบตัวศิลปินอยู่ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลในสาขา กลุ่มบุคคลนอกสาขา หรือนิสิตนักศึกษาก็ตาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่รู้จักงานต้นแบบที่บทวิจารณ์กล่าวถึง เช่น ในบท "ปีแอร์ มองเตอส์" ไม่มีนักศึกษาคนใดที่รู้จักวาทกรรมนี้เลย ในขณะที่นักศึกษาน้อยคนจะเคยมีประสบการณ์กับงานของการรายน ส่วนใหญ่จะได้ยินแต่ชื่อ นอกจากนั้นพบว่าบุคคลในสาขาไม่มีความรู้มากไปกว่าบุคคลนอกสาขา ซึ่งคำว่ารู้ในที่นี้หมายถึง มีความรู้ในด้านข้อมูล ประวัติ ผลงาน เกี่ยวกับตัวศิลปิน หรือนักวิจารณ์ ที่บทวิจารณ์กล่าวถึง ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจนเนื่องจากกลุ่มบุคคลในสาขาและกลุ่มบุคคลนอกสาขาอ่านบทวิจารณ์ชิ้นเดียวกัน ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ในหลายๆครั้งพบว่าหากเทียบเป็นสัดส่วนแล้ว คนนอกสาขาจะรู้จักบุคคลและผลงานที่บทวิจารณ์กล่าวถึงมากกว่าคนในสาขา ด้วยซ้ำ เช่น พาโบล คาซาล , นอร์มาน เลเบรชท์ หรือ ฮาโรลด์ ซี โซนเบิร์ก ในประเด็นนี้เรื่องวิทยุก็อาจมีส่วนเกี่ยวข้อง

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ให้สัมภาษณ์สาขาดนตรีคลาสสิกไม่เรียกร้องบทวิจารณ์ที่สื่อถึงกลุ่มผู้อ่านเท่าในสาขาละคร หรือในสาขาดนตรีไทยสากล แม้ในกลุ่มผู้ที่เป็นักดนตรีก็ตาม แม้จะมีบางคนที่ประเมินว่าบทวิจารณ์เหล่านี้สื่อเฉพาะกับคนในวงการดนตรี แต่ก็มีส่วนน้อยเพียงไม่กี่คนและไม่มีคนใดพูดถึงกลุ่มผู้รับที่เป็นบุคคลทั่วไป หรือผู้ที่อยู่นอกวงการ มากไปกว่านั้น สภาพการรับของกลุ่มผู้รับในสาขาดนตรีคลาสสิกนั้น ไม่มีผู้ใดระบุว่าบทวิจารณ์ยากขนาดอ่านไม่รู้เรื่อง หรือซับซ้อนดังที่พบในสาขา

วรรณศิลป์ อาจมีบางคนติดกับศัพท์เฉพาะ ไม่รู้จักบุคคลที่บทวิจารณ์กล่าวถึง หรือไม่เข้าใจบางสำนวน แต่ไม่มากเท่าที่พบในสาขาวรรณศิลป์ แม้จะมีการเรียกร้องการสัมผัสงานต้นแบบบ้าง แต่ก็เพื่อการตัดสินใจที่จะเชื่อ-ไม่เชื่อบทวิจารณ์มากกว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของความเข้าใจในตัวบทดังที่พบในสาขาศิลปะการละคร และสาขาศิลปะ

มุมมองของผู้รับที่มีต่อบทวิจารณ์แต่ละบทอาจสรุปได้ดังนี้ บท "ไอแซค สเติร์น วิจารณ์พาโบล คาซาล" หลายคนมองว่ามีความโดดเด่นที่ภาษาซึ่งใช้ในการเปรียบเทียบความสามารถของนักดนตรี บางส่วนเห็นว่าภาษาในส่วนของ การเปรียบเทียบนี้ยากแก่การเข้าใจ บท "คืนที่อรุณไม่รุ่งฯ" ผู้อ่านส่วนใหญ่มีทัศนะที่เป็นลบและมีทัศนะเชิงถกเถียงโต้แย้งมากที่สุด อ่านง่ายที่สุด และอ่านสนุกที่สุด บท "ดนตรีชั่วชีวิต" เป็นบทที่มีเนื้อหาสาระมาก คนนอกสาขาส่วนใหญ่จะชอบแต่คนในสาขาเห็นว่าน่าเบื่อ บท "วันที่ดนตรีคลาสสิกถึงกาลอวสาน" ก่อให้เกิดการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมในผู้อ่านทุกกลุ่ม บท "ยิตซาร์ค เฟอร์ลมาน" เด่นตรงที่บรรยายความสามารถและแนวคิดของนักดนตรี ใช้ภาษาที่มองเห็นภาพ บท "คารายาน" เป็นแรงบันดาลใจให้นักศึกษาบางคน บท "ปีแอร์ ม็องเตส" มีลักษณะคล้ายกับบท "คารายาน" นอกจากเรื่องเนื้อหาเฉพาะของแต่ละบทแล้ว ยังพบลักษณะพิเศษของผู้ให้สัมภาษณ์บางคนซึ่งส่งผลต่อการรับการศึกษาด้วย เช่น บางคนชอบที่จะวิเคราะห์เรื่องสำนวนและรูปแบบการเขียนในบทวิจารณ์ บางคนมักจะไม่ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของตัวบทวิจารณ์ แต่มักจะแสดงความเห็นในแง่ภาษา หรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานต้นแบบหรือตัวผู้วิจารณ์มากกว่า บางคนมีทัศนะคติที่ไม่ดีต่อบทวิจารณ์โดยเห็นว่าเป็นการใช้วัฒนธรรมไทย ไม่เห็นด้วยกับงานวิจารณ์ของคนไทย เหตุผลหลักคือคนไทยอาจไม่มีความรู้เพียงพอ ด้านนัยทางการศึกษานั้น นอกเหนือจากเรื่องของความรู้และข้อมูลที่ผู้รับส่วนใหญ่จะมองว่าได้รับจากบทวิจารณ์แล้ว ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์บางคนมองว่าบางบทมีเนื้อหาเหมือนนิยาย ถ้าเด็ก ๆ มาอ่านบทเหล่านี้แล้วจะได้แรงบันดาลใจจากงานพวกนี้มาก ซึ่งความเห็นในประเด็นเรื่องแรงบันดาลใจจากบทวิจารณ์นี้ สอดคล้องกับความเห็นจากนักศึกษาผู้หนึ่งที่ระบุถึงบทวิจารณ์ชิ้นหนึ่งซึ่งมีลักษณะดังกล่าวว่า ผู้เรียนดนตรี วาทยกร นักดนตรีทั่วไปอ่านแล้วน่าจะได้อะไรคิดในการทุ่มเทในการทำงาน

สาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทย

บุคคลในสาขาส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ทางด้านดนตรีไทยในกรุงเทพฯ และอีสาน บางคนเป็นนักวิจัยและบรรณาธิการสิ่งพิมพ์ทางด้านดนตรี บุคคลนอกสาขาของสาขาดนตรีไทยมาจากหลากหลายสาขาอาชีพ ทั้งอาจารย์สอนภาษา ทันตแพทย์ ครูภาษาไทย ข้าราชการ ผู้บริหารหน่วยงานราชการ อายุอยู่ระหว่าง 25- 62 ปี บุคคลนอกสาขาทั้งหมดนี้ไม่มีผู้ใดจบการศึกษาด้านดนตรีโดยตรง แต่อาศัยการศึกษานอกระบบ

เช่น เรียนพิเศษ เรียนกับ “ครู” หรือบางคนก็ศึกษาด้วยตนเอง ทุกคนสามารถเล่นดนตรีไทยได้ ลักษณะพิเศษของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นกลุ่มนิสิต-นักศึกษา ในสาขาสังคีตศิลป์ดนตรีไทยนั้นคือ 2 ใน 3 ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นนักศึกษาในสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งในภาคอีสาน และ 1 ใน 3 เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ นักศึกษาทั้งหมดศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 และปี 4 ข้อสังเกตที่พบของสาขาดนตรีไทยคือ “คนนอก” กับ “คนใน” จำแนกออกจากกันได้ยากเพราะคนนอกทุกคนเล่นดนตรีไทยได้ และคนนอกบางส่วนแม้ไม่ได้ศึกษามาในสาขาด้านดนตรี แต่ก็มีความรู้สำนึกและมี “สาย” ทางด้านดนตรีไทย

ลักษณะเฉพาะของบทวิจารณ์สรุปได้ดังนี้ บท “ลาวแพนเพลงที่สะท้อนวิญญาณแห่งการต่อสู้ของประชาชน” กระตุ้นให้เกิดการคิดเชิงตกเถียงโต้แย้งกับตัวบทวิจารณ์ได้มากที่สุด โดยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยกับข้อมูล เหตุผล และมุมมองของผู้วิจารณ์ แต่ก็มีบางส่วนที่เชื่อตาม กลุ่มที่เชื่อนี้จะมองว่าบทวิจารณ์มีสาระและให้ความรู้แก่ตนมาก บท “รายการสังคีตภิรมย์ 15 ส.ค. 2521” ผู้ร่วมสมัยกับงานต้นแบบส่วนใหญ่ทั้งคนในและคนนอกเห็นด้วยกับเนื้อหา แต่อ่านแล้วมีทัศนคติเชิงลบกับบทวิจารณ์ โดยเห็นว่าวิจารณ์แรงและมีอคติมากเกินไป บางส่วนเห็นใจผู้ถูกวิจารณ์ในฐานะที่เป็นผู้สร้างสรรค์ด้วยกัน บท “บันทึกของนายแก้วเรื่องดนตรีและมหรสพรับเสด็จ จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ 2452” เป็นเชิงประวัติศาสตร์ บางคนชอบบางคนไม่แสดงทัศนะใดๆ บทนี้ได้รับการเชิดชูอย่างสูง จากคนในและคนนอกบางส่วน ซึ่งเชิดชูทั้งนายแก้วและคนนำมาเสนอ มีเพียงบางคนที่กล้าแสดงความคิดเห็นต่อทัศนะของบทวิจารณ์ถือว่าได้ว่าเป็นบทที่เรียกร้องการแสดงทัศนะได้ไม่มากนัก ผู้อ่านจำนวนมากเห็นว่าสำนวนภาษายาก และยากแก่การสื่อความกับกลุ่มนิสิต นักศึกษามากที่สุดเนื่องจากมีปัญหาด้านสำนวนภาษาของบทวิจารณ์และเป็นเรื่องไกลตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาที่อยู่ทางอีสานเพราะเนื้อหาของบทวิจารณ์เป็นเรื่องราวของดนตรีและศิลปวัฒนธรรมทางภาคใต้ บท “สังคมปัจจุบันกับวิวัฒนาการของดนตรีไทย” นั้นหลายคนเห็นว่าข้อมูลจากบทวิจารณ์นี้ผิด เนื่องจากเป็นบทวิจารณ์ที่เก่า ข้อมูลหลายอย่างเปลี่ยนไปแล้ว บางคนเห็นว่าเป็นงานเขียนที่ไม่ชัดเจน ข้อมูลไม่ครบถ้วน สับสน บท “มหาดุริยางค์ไทย (อีกที)” มีผู้อ่านพยายามชี้ให้เห็นวัตถุประสงค์ในการแสดงเรื่องของความสัมพันธ์ซึ่งบทวิจารณ์ไม่ได้นำเสนอ และได้แย้งบทวิจารณ์ที่กล่าวว่าเป็นการเลียนแบบจากวงซิมโฟนีของตะวันตกโดยชี้ให้เห็นความแตกต่างทางด้านองค์ประกอบระหว่างวงซิมโฟนีกับมหาดุริยางค์ไทย นักศึกษาบางส่วนไม่ชอบบท “มหาดุริยางค์ไทย อีกที” โดยปฏิเสธข้อมูลทุกอย่างของบทวิจารณ์เพราะเห็นว่าเป็นการกล่าวถึงดนตรีไทยในแง่ลบ บท “กว่าจะเป็นศิษย์ครูลูก” เป็นบทขำขันของนิสิตนักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เห็นคล้ายๆ กันว่า อ่านง่าย สนุก มีสาระ ให้กำลังใจในแง่ของการฝึกปฏิบัติด้านดนตรี บท “ดนตรีไทยอุดมศึกษา” ส่วนใหญ่จะประเมินกันว่าเป็นการ

วิจารณ์งานดนตรีไทยอุดมศึกษาที่ผิวดัตถุประสงค์ โดยใช้มาตรฐานของนักดนตรีอาชีพ ไปตัดสินงานของกลุ่มผู้รักสมัครเล่น

นอกเหนือจากลักษณะเฉพาะตัวของบทวิจารณ์แล้ว พบว่าผู้วิจารณ์บางส่วนก็มีลักษณะเฉพาะตัวด้วย เช่น บางส่วนอ่านละเอียดมาก จับ(ผิด)บรรทัดต่อบรรทัดในทุกบท ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนเน้นเรื่องการศึกษามาก พูดถึงเรื่องการนำไปใช้ในการเรียนการสอนตลอดเกี่ยวกับทุกๆบท บางคนไม่เห็นด้วยกับบทวิจารณ์แม้แต่บทเดียวยกเว้นบทของ "นายแก้ว" และเห็นว่าบทวิจารณ์เหล่านี้ไม่ควรเขียนไม่ควรตีพิมพ์เพราะเป็นการเขียนโดยผู้ไม่รู้จริง บางคนชอบบทวิจารณ์ที่บกพร่องเพราะสนุกกับการจับผิด คนนอกบางส่วนเรียกร้องพื้นที่การมีส่วนร่วมกับการวิจารณ์หรืองานวิชาการทางด้านดนตรีไทยในฐานะคนนอกของตนโดยมองว่า ไม่ควรเน้นเนื้อหาเพียงแค่ด้านการปฏิบัติหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติอย่างเดียวดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน บางคนแทบจะไม่แสดงความเห็นเลย เพราะจะมองในเชิงมานุษยวิทยาตลอด โดยเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีที่มาที่ไป เช่น บทวิจารณ์ที่กล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงของดนตรีไทย ผู้ให้สัมภาษณ์คนนี้จะมองว่า ดีหรือไม่ ไม่สามารถตัดสินได้เพราะสภาพดนตรีอิงอยู่กับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ยากจะชี้ได้ว่าถูกหรือไม่ มุมมองของบทวิจารณ์ในบทต่างๆ นั้นเพียงรับรู้ว่าเป็นตัวอย่างความคิดหนึ่ง ผู้อ่านหลายคนชอบวิจารณ์รูปแบบการเขียน

ผู้วิจัยหาทัศนะที่เป็นบวกต่อบทวิจารณ์ของกลุ่มตัวอย่างในสาขาดนตรีได้ยากมาก ส่วนใหญ่จะมองบทวิจารณ์เป็นลบเกือบทุกบท ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีปฏิกิริยาเชิงบวกกับบทของ "บันทึกของนายแก้วเรื่องดนตรีและมหรสพรับเสด็จ จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ 2452" มีคนเดียวที่รู้สึกเป็นบวกกับบท "รายการสังคีตภิรมย์ 15 ส.ค. 2521" บางคนไม่มีทัศนะเชิงบวกเลยและหลายคนเลี้ยงที่จะแสดงความเห็นต่อบท "บันทึกของนายแก้วเรื่องดนตรีและมหรสพรับเสด็จ จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ 2452" ซึ่งอาจเป็นการสะท้อนชนบบางอย่าง บางคนประเมินว่าข้อเขียนไม่สำคัญต่อนักดนตรีไทย และบทวิจารณ์ไม่มีผลต่อวงการดนตรีไทย เพราะนักดนตรีไทยไม่อ่านบทวิจารณ์เหล่านี้และยึดถือข้อมูลจาก "ครู" มากกว่าเอกสาร นักศึกษาบางคนแสดงให้เห็นถึงชนบที่ชัดเจนของดนตรีไทย เรื่องการไม่วิจารณ์ครู ไม่วิจารณ์ดนตรีไทยเลย โดยปฏิเสธทัศนะของบทวิจารณ์ที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงดนตรีไทย หรือการวิจารณ์ในทางลบต่อดนตรีไทยอย่างสิ้นเชิง หากจะยึดตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างในสาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทย พบว่า มีจุดอ่อนด้านการเขียนในเกือบทุกบท และมีการกล่าวถึงผู้รับที่เป็นมหาชนน้อยมาก

สาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทยสากล

กลุ่มบุคคลในสาขาประกอบด้วยศิลปินนักร้อง ผู้จัดการวงดนตรี อดีตหัวหน้าวงดนตรี อาจารย์ผู้สอนทางด้านดนตรีและนักวิชาการ ด้านบุคคลนอกสาขาประกอบด้วย

นักกฎหมาย นักธุรกิจผู้สนใจศึกษาทางด้านดนตรีสากล อาจารย์ด้านภาษาศาสตร์ และ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ด้านกลุ่มนิสิต – นักศึกษานั้นเป็นกลุ่มคลื่นลูกใหม่ของสุนทราภรณ์ ซึ่งมีตั้งแต่นักเรียนในระดับชั้นมัธยมปลายถึงนักศึกษาในระดับปริญญาตรี และทั้งหมดนี้ไม่ได้ศึกษาในสาขาวิชาทางด้านดนตรีโดยตรงเลย

บทวิจารณ์ของสาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทยสากลที่คัดสรรมา มีลักษณะพิเศษประการหนึ่งคือเป็นการกล่าวถึงนักร้องและดนตรีที่เกี่ยวข้องกับวงสุนทราภรณ์เกือบทั้งหมด สำหรับกลุ่มบุคคลในสาขาพบว่าสถานภาพเป็นตัวกำหนดความสนใจที่แตกต่างกัน เช่น ทักษะของผู้จัดการวงแสดงทักษะที่มีต่อบทวิจารณ์โดยเชื่อมโยงเนื้อหาของทุกบทเข้าไปสู่ในแง่ของการบริหารงานทั้งหมด เช่น บทที่ว่าด้วยเรื่องของศิลปิน ก็แสดงความเห็นเรื่องบทบาทของศิลปินผู้นั้นต่อวง พูดถึงบทที่เสนอแนะด้านการพัฒนาวง ในลักษณะที่ว่าเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานไหนให้การสนับสนุน เห็นว่าบทวิจารณ์เหล่านี้เก่าและหยุดไป ไม่ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ต้องการบทวิจารณ์ที่ต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในเชิงประชาสัมพันธ์ มองว่าการวิจารณ์สุนทราภรณ์ส่วนใหญ่ผู้วิจารณ์จะเป็นคนวงในที่ใกล้ชิด มีความผูกพันลึกซึ้งและนำตัวเองเข้าไปอยู่ภายใน และสอดแทรกความรู้สึกส่วนตัวค่อนข้างมาก ด้านผู้ที่มีสถานภาพเป็นศิลปินนักร้องนั้นชอบทุกบทที่กล่าวถึงความเป็นไทยเดิม ต้องการบทที่สื่อความกับคนรุ่นใหม่ได้ ต้องการบทที่เปรียบฝีมือการร้องเพลงของนักร้องระหว่างรุ่นใหม่กับรุ่นเก่า และการเปรียบเทียบระหว่างเพลงใหม่กับเพลงเก่า ผู้ที่มีสถานภาพเป็นอดีตหัวหน้าวงดนตรี ต้องการให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีไทยสากลในลักษณะของเชิงวิชาการเพื่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป ครูดนตรีท่านหนึ่งแสดงทักษะที่คล้ายว่าจะไม่รู้จักผลงานเหล่านี้ ด้านนักวิชาการที่เป็นคนในสาขา เห็นว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นเชิงประวัติศาสตร์และใหม่สำหรับตนแต่ให้ความเห็นได้ยากเพราะไม่มีประสบการณ์ร่วมบทวิจารณ์เหล่านี้ ยากแก่การตรวจสอบ จึงแสดงทักษะได้ยาก ถ้ากล่าวถึงดนตรียุคใหม่ที่มีประสบการณ์ร่วมจะตัดสินใจได้ง่ายกว่า และมองว่าถ้านำบทเหล่านี้ไปให้นักศึกษาอ่านจะไม่มีอารมณ์หรือความคิดร่วม เพราะไม่สามารถสื่อความกับผลงานและบุคคลที่ระบุถึงในบทวิจารณ์

ด้านคนนอกสาขานั้น อาจจำแนกกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่ชื่นชมและเห็นด้วยกับเนื้อหาบทวิจารณ์รวมถึงผู้วิจารณ์ ซึ่งจะมีบางคนที่ไม่มีความเห็นที่เป็นทักษะอื่นต่อบทวิจารณ์เลยโดยกล่าวว่าตนเห็นคล้ายผู้วิจารณ์ซึ่งบางท่านมองว่าเป็นเพราะใกล้ชิดกับผู้วิจารณ์มากนั่นเอง กลุ่มที่เห็นด้วยและเห็นค้านสลับกันไปนั้นเนื่องจากมีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวของวงการอยู่และมีประสบการณ์ด้านการจัดการวงดนตรีจึงมีทักษะแย้งหากเป็นมุมมองเรื่องบริหารจัดการ และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มสุนทราภรณ์นิยม มองว่าการวิจารณ์มีความโน้มเอียง และเหตุใดการวิจัย และผู้วิจารณ์จึงกล่าวเฉพาะเพียงกลุ่มดนตรีสุนทราภรณ์

ด้านกลุ่มคลื่นลูกใหม่นั้น ส่วนใหญ่ จะชื่นชมผู้เขียนมาก จะกระตือรือร้นตอบบทที่ตนมีประสบการณ์ร่วม บทที่กล่าวถึงบุคคลที่เป็น "ขวัญใจ" และบทที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองในแง่ของการนำไปประยุกต์ใช้ในการแสดง บางคนเห็นว่าโดยภาพรวมทั้ง 3 บทกล่าวถึงประเด็นเดียว คือเรื่องการตีความ และเรียกร้องบทวิจารณ์มากกว่านี้ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการแสดง มองว่าเป็นบทวิจารณ์ที่มุ่งสื่อกับผู้รู้จัก ผู้ที่นิยมชมชอบสุนทรภรณ์อยู่แล้ว เพราะคนนอกจะไม่อ่าน การตัดสินใจเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับเหตุผลที่บทวิจารณ์กล่าวมักอ้างอิงไปยังกลุ่มผู้รับการแสดงที่ยึดติดกับต้นฉบับมาประกอบเสมอ และมักชอบบทที่นำไปใช้ได้

โดยภาพรวมของทั้ง 3 กลุ่มนั้นมีแนวโน้มที่จะใกล้ชิดและรู้จักกันเกือบทั้งหมด ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาขาที่มีความใกล้ชิดกันระหว่างคนใน คนนอก นักศึกษา และผู้วิจารณ์มากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีความชื่นชม ศรัทธาในตัวผู้วิจารณ์มาก และการแสดงทัศนะนั้นค่อนข้างจะเน้นตัวผู้วิจารณ์มากกว่าตัวบทวิจารณ์ จากความเห็นของกลุ่มบุคคลในสาขา กลุ่มบุคคลนอกสาขาและกลุ่มนิสิตนักศึกษาชี้ให้เห็นว่ากำลังสนทนากับผู้เขียนบทวิจารณ์ไม่ใช่ตัวบทวิจารณ์ ไม่ว่าจะเป็นทัศนะในแง่บวกหรือแง่ลบก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นความใกล้ชิดหรือลักษณะความเป็น "คนกันเอง" ของกลุ่มประชากร หลายคนมีท่าทีแสดงความคิดเห็น ด้วยความระมัดระวัง และกล่าวชมผู้วิจารณ์ เพราะเป็นบุคคลสำคัญ ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนจะมีมุมมองต่อภาพรวมของบทวิจารณ์ และผู้วิจารณ์เป็นทุนเดิม ทั้งกลุ่มบุคคลในสาขา บุคคลนอกสาขาและคลื่นลูกใหม่ หลายคนได้แสดงทัศนะที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้แสดง ผู้ชม ผู้อ่าน ผู้วิจารณ์ล้วนเป็นคนกลุ่มเดียวกัน กับคนนอกนั้นบทวิจารณ์เหล่านี้ยังสื่อความไปไม่ถึง บทวิจารณ์จะสื่อความกับคนรุ่นใหม่และคนทั่วไปยากเพราะคนเหล่านี้จะไม่รู้จักทั้งบุคคลและผลงานที่บทวิจารณ์กล่าวถึง ทั้งกลุ่มคนใน กลุ่มคนนอกและกลุ่มนักศึกษา หลายคนมีการประเมินบทวิจารณ์ทั้งหมดที่อ่านเป็นภาพรวม โดยจำแนกบทวิจารณ์ออกเป็นสองกลุ่ม โดยเห็นว่างานของเจตนาดีมีสาระในเชิงวิจารณ์มากกว่า ถ้าเป็นสาระทางเนื้อหา ข้อมูลเชิงประวัติ บทความของนายแพทย์พูนพิศจะมีมากกว่า ทั้งบุคคลในสาขาและบุคคลนอกสาขาหลายคน ต่างเห็นว่าบทวิจารณ์เหล่านี้เก่า สภาพปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปหลายประการ จากข้อมูลที่ได้พบว่า น้อยคนที่จะอ่านอย่างละเอียด ส่วนใหญ่ที่พบว่าอ่านละเอียดเป็นผู้ที่มีพื้นอักษรศาสตร์ ซึ่งรวมถึงกลุ่มตัวอย่างในสาขาอื่นนอกเหนือจากสาขาดนตรีไทยสากลด้วย ผู้ที่ชอบศิลปินที่บทวิจารณ์กล่าวถึงมีแนวโน้มที่จะรู้สึกเป็นบวกตอบบทวิจารณ์ที่ชื่นชมศิลปินท่านนั้นด้วย ในขณะที่ค่อนข้างจะรู้สึกว่บทวิจารณ์ยกย่องเกินไปในกรณีที่กล่าวชมศิลปินที่ตนไม่ชอบนัก

ลักษณะเฉพาะของบทวิจารณ์แต่ละบทตามทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์อาจสรุปได้ดังนี้ บทการร้องเพลงของคุณมณฑนา โมรากุล ทั้งคนในและคนนอกโดยภาพรวมส่วน

ใหญ่จะเห็นว่าง่าย แม้จะมีเนื้อหาบางตอนที่ค่อนข้างยาก เช่น การกล่าวถึงเทคนิคในการร้องเพลงด้วยภาษาทางการแพทย์ ผู้ที่ขบคิดป็นท่านนี้อยู่แล้วจะรู้สึกว่าเป็นบทวิจารณ์ที่อ่านสนุก ผู้ที่ไม่ชอบจะเห็นว่าบทวิจารณ์ชิ้นนี้มีความเอนเอียง บทอิทธิพลเพลงไทยแท้ที่มีต่อสุนทราภรณ์นั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะมองบทวิจารณ์ชิ้นนี้ในฐานะของงานเขียนที่ให้สาระเชิงประวัติ ผู้ที่เป็นนักร้องจะชื่นชอบมากและอยากให้สื่อความกับเด็กยุคปัจจุบัน นักวิชาการบางส่วนจะมองว่าไม่มีทัศนะวิจารณ์มากนักเพราะเป็นงานเขียนเชิงประวัติ ในขณะที่นักวิชาการบางท่านเห็นว่ามิชอบพรั่งด้านข้อมูลและการอธิบายความ และมีความเอนเอียง ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนที่เป็นศึกษาด้านประวัติศาสตร์จะมีข้อมูลในการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อบทวิจารณ์นี้มาก บทข้อคิดจาก “วันรำลึกถึงบรมครู ผู้ให้กำเนิดวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยสากล” ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้จัดการวงและศิลปินมองว่าเป็นบทวิจารณ์ที่เก่า ข้อมูลบางอย่างเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว คนในและคนนอกหลายคนมองว่าเป็นบทวิจารณ์ที่ใช้ภาษาอ่านยาก คนนอกสาขาส่วนหนึ่งมีทัศนะที่ถกเถียงกับมุมมองของบทวิจารณ์ในหลายประเด็น บทวิจารณ์ชิ้นนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนนำไปเปรียบเทียบกับบท “มรดกของสุนทราภรณ์” โดยเห็นว่าเป็นงานที่คล้ายคลึงกันและบางส่วนแสดงความเห็นควบคู่กัน บทมรดกของสุนทราภรณ์นั้นกล่าวได้ว่าเป็นบทวิจารณ์ที่มีพลังเรียกร้องการแสดงทัศนะของบุคคลในสาขาและบุคคลนอกสาขาได้มากที่สุด แม้ผู้ที่เป็นศิลปินและผู้จัดการวงดนตรีจะยังคงเห็นว่าเป็นบทวิจารณ์ที่มีเนื้อหาเก่าเช่นเดียวกับบท “วันรำลึกถึงบรมครูฯ” ก็ตาม พร้อมกับการเรียกร้องบทวิจารณ์ที่มีความเป็นปัจจุบันมากกว่า ผู้จัดการวงยังเห็นเพิ่มเติมว่าสิ่งที่เสนอแนะหลายๆประการในบทวิจารณ์เป็นสิ่งปฏิบัติยาก ด้านนักวิชาการทั้งที่เป็นบุคคลในสาขาและบุคคลนอกสาขาส่งผลต่อผู้รับที่เป็นบุคคลในสาขาในหลายสถานภาพในประเด็นที่แตกต่างกัน โดยศิลปินที่อยู่ในเหตุการณ์ที่บทวิจารณ์กล่าวว่ามีประโยชน์ต่อตนเป็นอย่างมากในแง่ของการให้ความรู้การนำไปใช้ปฏิบัติ ผู้จัดการวงดนตรีอ่านแล้วเกิดการคิดต่อในเรื่องของการบริหารจัดการวงดนตรีที่กล่าวถึงในบทวิจารณ์และการสืบทอดมรดกทางด้านดนตรีของตน ด้านนักวิชาการที่มีประสบการณ์ร่วมในการสัมผัสงานต้นแบบชิ้นนี้ จะแสดงทัศนะว่าเห็นด้วยกับประเด็นที่บทวิจารณ์กล่าวถึงส่วนใหญ่ และมีประเด็นเรื่องการคิดต่อโดยเปรียบเทียบความแตกต่างของรสนิยมที่ส่งผลต่อปัจจัยการผลิตงานที่ต่างยุคสมัยจากนักวิจารณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนอื่นๆส่วนใหญ่จะมีความเห็นตรงกับผู้วิจารณ์ และ

แม้ว่าส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับประเด็นที่ผู้วิจารณ์นำเสนอแต่ก็มีผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนที่มีความเห็นแย้งผู้วิจารณ์ บางคนเห็นว่าการใช้เหตุผลของบทวิจารณ์ขัดแย้งกันเอง บทวิจารณ์สื่อความไม่ชัดเจนและเป็นการวิจารณ์โดยคนใน ด้านกลุ่มคลื่นลูกใหม่สุนทรภรณ์ทั้งหมดมองว่าบทวิจารณ์เหล่านี้ไม่ยาก แต่จะสื่อความอยู่แต่เฉพาะผู้ที่มีความสนใจในวงสุนทรภรณ์เท่านั้น และแสดงความเห็นต่อบทวิจารณ์นี้หลายประเด็น แต่เหตุผลที่ประกอบทศนะของกลุ่มคลื่นลูกใหม่เหล่านี้มักอ้างอิงถึงกลุ่มผู้รับงานศิลปะที่ยังยึดติดกับงานต้นแบบเดิม บทว่าด้วยบุคลิกภาพทางจิตศิลป์ ชรินทร์ นันทนาคร ในรายการ “เพลงรักดอกไม้บาน” ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นกลุ่มคลื่นลูกใหม่ มองว่าบทวิจารณ์ชิ้นนี้ ง่ายหากเปรียบเทียบกับบทอื่น ผู้ให้สัมภาษณ์ผู้หนึ่งมองต่างออกไป โดยเห็นว่าบทวิจารณ์นี้ไกลตัว เพราะไม่ใช่สุนทรภรณ์ที่มีความคุ้นเคย และส่วนหนึ่งเห็นว่าบทวิจารณ์นี้กล่าวถึงเรื่องที่ไกลตัว จึงได้ประโยชน์น้อย หากเปรียบเทียบกับบทอื่น บท “เมื่อวัยวุฒิและวุฒิภาวะมาบรรจบกัน : รายการรวงทองมินิมาราธอนที่โรงละครแห่งชาติ” นั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นกลุ่มคลื่นลูกใหม่ มองว่าบทวิจารณ์นี้ใช้ภาษาที่สละสลวย แม้จะมีศัพท์ที่ยากบ้างแต่โดยภาพรวมอ่านแล้วเข้าใจ ส่วนใหญ่จะรู้สึกชอบบทวิจารณ์ชิ้นนี้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กันออกไป บางคนชอบเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว และกล่าวถึงนักร้องที่ชอบ บางคนชอบเพราะให้ความรู้ซึ่งนำไปใช้ทางด้านการสร้างสรรค์ได้ บางคนชอบเพราะให้เหตุผลดี ให้ความรู้และให้แง่คิด ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งมองว่าบทวิจารณ์ไม่มีผลต่อศิลปินที่บทวิจารณ์กล่าวถึง แต่ต้องการสื่อความกับคนรุ่นหลังเช่นพวกตนมากกว่า จากทศนะที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์พบว่าบทวิจารณ์ชิ้นนี้สามารถทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นกลุ่มคลื่นลูกใหม่เกิดประโยชน์ในแง่ของการให้ประโยชน์เรื่องเทคนิคการสร้างสรรค์ กระตุ้นให้เกิดการคิดต่อ การนำไปใช้ในเรื่องการประพาดิตน จากทศนะของทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นจากกลุ่มคนใน คนนอกและนักศึกษาจะชี้ให้เห็นว่าสาขาดนตรีไทยสากลเป็นสาขาที่เรียกร้องบทวิจารณ์ที่สื่อความกับมหาชนค่อนข้างสูงหากเปรียบเทียบกับสาขาสังคีตศิลป์ ดนตรีไทยและสาขาสังคีตศิลป์ดนตรีสากล นอกจากนี้ยังเป็นสาขาที่มีความคุ้นเคยใกล้ชิดกันในระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งบุคคลในสาขา บุคคลนอกสาขา นิสิตนักศึกษาและผู้วิจารณ์ มากที่สุดด้วย

9. การเปรียบเทียบระหว่างสาขา

นอกจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะในแต่ละสาขาแล้วการวิจัยการรับการวิจารณ์ยังพบประเด็นการเปรียบเทียบที่น่าพิจารณาระหว่างสาขาดังนี้

- 9.1 **สาขาวรรณศิลป์** ค่อนข้างได้เปรียบสาขาอื่นอยู่บ้าง เพราะบทวิจารณ์ค่อนข้างไม่ผูกอยู่กับเวลาที่เขียน บางบทเขียนมานานแล้ว แต่หลายคนยังมองว่าร่วมสมัย เพราะมีการผลิตผลงานซ้ำในรูปแบบต่างๆ เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการตีพิมพ์ผลงานนั้นซ้ำ หรือนำเสนอ

ในรูปแบบอื่นๆ เช่น ดัดแปลงเป็นภาพยนตร์ นอกจากเรื่องของเวลาแล้ว ตัวงานต้นแบบก็สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าสาขาอื่นๆ เพราะไม่อิงกับระยะเวลาและสถานที่ตลอดจนทั้งงานต้นแบบและบทวิจารณ์เป็นสื่อประเภทเดียวกันจึงง่ายแก่การถ่ายทอดการรับ และการเข้าใจ ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการรับการวิจารณ์ทั้งสิ้น อาจเป็นเหตุให้ทั้งบุคคลในสาขา บุคคลนอกสาขาและนิสิต นักศึกษามีศักยภาพด้านการรับงานวิจารณ์ที่ค่อนข้างสูง แสดงทัศนะที่ชี้ให้เห็นในประเด็นเรื่องพลังทางปัญญาได้ชัดเจน เป็นที่น่าสังเกตว่าบทวิจารณ์จะมีลักษณะเฉพาะมากกว่าสาขาอื่นตรงที่มีความซับซ้อนทั้งทางด้านเนื้อหาและสำนวนภาษา โดยภาพรวมทุกกลุ่มตัวอย่างของสาขาวรรณศิลป์ จะชอบงานเขียนที่มีเนื้อหาหลักซึ่งและมีวิธีเขียนซับซ้อนซึ่งจะกระตุ้นให้คิดหากเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักศึกษาวรรณศิลป์กับนักศึกษาในสาขาอื่นๆ จะเห็นภาพในประเด็นนี้ชัดเจน

9.2 สาขาทัศนศิลป์ เป็นสาขาที่กลุ่มบุคคลในสาขาใช้คติในการรับการวิจารณ์อย่างชัดเจนมากกว่าสาขาอื่น โดยสังเกตได้ว่ากลุ่มบุคคลในสาขาค่อนข้างมีอคติต่อผู้วิจารณ์บางคน ซึ่งส่งผลต่อการรับและทัศนะที่มีต่อบทวิจารณ์ด้วย โดยกลุ่มบุคคลในสาขาบางส่วนมีทัศนะต่อบทวิจารณ์ค่อนข้างรุนแรงและมองเนื้อหาของบทวิจารณ์ของนักวิจารณ์บางคนเป็นลบค่อนข้างมากโดยนอกจากจะแสดงความคิดเห็นต่อบทวิจารณ์แล้วยังมักจะแสดงทัศนคติต่อภูมิหลังของนักวิจารณ์ที่เขียนบทวิจารณ์ชิ้นนั้นออกมาประกอบกันด้วย ทัศนคติเหล่านั้นอาจเป็นทัศนคติทั่วไปหรือเป็นผลจากความแตกต่างกันทางข้อความคิดก็เป็นได้ เนื่องจากจะสังเกตได้ว่าผู้ที่มักมีทัศนะเป็นลบต่อบทวิจารณ์ค่อนข้างมากเป็นผู้ที่มีความแตกต่างทางด้าน สถานภาพ บทบาท ปรัชญา ความเชื่อ และสถาบันการศึกษาอย่างชัดเจน พบปัญหาที่เด่นชัดเกี่ยวกับการเรียกร้องงานต้นแบบมากกว่าสาขาอื่นๆ โดยมีการเรียกร้องงานต้นแบบประกอบบทวิจารณ์ใน**ทุกคน**และทุกกลุ่มตัวอย่าง แม้กระทั่งกลุ่มบุคคลในสาขาเอง แต่ปัญหานี้จะรุนแรงมากสำหรับบุคคลนอกสาขาและนิสิตนักศึกษา ซึ่งประเด็นนี้ส่งผลกระทบต่อการรับการวิจารณ์ด้วย โดยกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ให้ความเห็นว่าลำพังแค่การใช้สำนวนโวหารบรรยายถึงผลงานศิลปะในบทวิจารณ์นั้นไม่สามารถทำให้เกิดจินตนาการมองเห็นเป็นภาพได้ ซึ่งส่งผลทำให้ไม่สามารถสื่อความหมายกับบทวิจารณ์ได้ เรื่องของการเรียกร้องงานต้นแบบในสาขาทัศนศิลป์นั้นจะคล้ายคลึงกับการเรียกร้องงานต้นแบบในสาขาศิลปะการละคร และจะแตกต่างจากการเรียกร้องงานต้นแบบในสาขาสงคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตก โดยการเรียกร้องงานต้นแบบในสาขาสงคีตศิลป์ ดนตรีคลาสสิกตะวันตกนั้นเป็นไปในลักษณะของการประกอบการตัดสินใจที่จะเชื่อถือ หรือไม่เชื่อถือทัศนะของผู้วิจารณ์ แต่ในสาขาศิลปะการละครและสาขาทัศนศิลป์เป็นไปเพื่อความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทวิจารณ์ ซึ่งโดยภาพรวมแล้วสาขาทัศนศิลป์พบปัญหาด้านการสื่อความของบท

วิจารณ์ในส่วนที่สัมพันธ์กับงานต้นแบบมากกว่าสาขาศิลปะการละคร ทศนะจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักศึกษาบางคนชี้ให้เห็นว่าการไม่รู้จักรงานต้นแบบของบทวิจารณ์เป็นผลมาจากระบบการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เน้นเนื้อหาทางด้านทฤษฎีและเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เป็นตะวันตกมากเกินไปในขณะที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลปะร่วมสมัยของไทย

9.3 สาขาศิลปะการละคร บทวิจารณ์ที่นำมาใช้ในการวิจัยของสาขาศิลปะการละครนี้ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่องที่ไกลตัว เพราะส่วนหนึ่งจะกล่าวถึงงานและประสบการณ์จากต่างประเทศ ซึ่งมีรูปแบบและบริบทที่ต่างจากไทยมาก และยากแก่การเชื่อมโยงสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคย นักศึกษาและกลุ่มบุคคลนอกสาขา จะมีปัญหาเรื่องการไม่รู้จักรงานต้นแบบและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนเองได้น้อย สอดคล้องกับผู้ที่เป็นบุคคลคนในสาขาซึ่งก็ประเมินว่าบทวิจารณ์เหล่านี้ยากแก่การสื่อความกับผู้อ่านทั่วไป สาขาศิลปะการละครเป็นสาขาที่เรียกร้องประสบการณ์การสัมผัสงานต้นแบบมากที่สุดเพื่อความเข้าใจในเนื้อหาบทวิจารณ์ นอกจากนี้ยังเรียกร้องบทวิจารณ์ผลงานที่มีความเป็นปัจจุบันซึ่งต่างจากสาขาวรรณกรรมที่ผลงานทุกชิ้นเสมือนกับว่าเป็นปัจจุบันทั้งหมด และสาขาศิลปะการละครเรียกร้องบทวิจารณ์ที่สื่อความกับมหาชน ซึ่งถือเป็นสาขาที่เรียกร้องการรองรับจากมหาชนชัดเจนที่สุดสาขาหนึ่ง ผู้วิจัยพบประเด็นเรื่องสถานภาพและลักษณะเฉพาะตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งมักจะกำหนดลักษณะการรับงานวิจารณ์ที่สอดคล้องกับความสนใจของตน เช่น นักวิจารณ์สนใจเรื่องสำนวนภาษา ลีลาการเขียน ผู้สอนวิชาการละครที่เพิ่งจบการศึกษาจะสนใจในแง่ของการให้ข้อมูลเรื่องเทคนิคการแสดงและการนำไปใช้ในการเรียนการสอน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าศักยภาพของผู้รับในสาขาละครจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์หรือความร่วมมือ ร่วมสมัยกับบรรยากาศใน “ยุคทอง” ของละครด้วย เนื่องจากละครที่กล่าวถึงในบทวิจารณ์ค่อนข้างจะไม่ร่วมสมัยนักทำให้หลายคนเห็นว่าบรรยากาศของละครที่กล่าวถึงในบทวิจารณ์กับละคร ณ ปัจจุบันมีความแตกต่างกัน จึงอาจก่อให้เกิดความยากลำบากในการสื่อความสำหรับกลุ่มผู้อ่านที่ไม่ร่วมยุคร่วมสมัยกับละครเหล่านี้ ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นมิติเรื่องเวลาของงานต้นแบบซึ่งแตกต่างจากสาขาวรรณกรรมที่การสัมผัสกับงานต้นแบบจะไม่ค่อยจะอิงอยู่กับยุคสมัยมากนัก

9.4 สาขาดนตรีคลาสสิก นิสิตนักศึกษา บุคคลในสาขาและบุคคลนอกสาขาบางส่วนไม่รู้จักรงานบุคคลบางคนที่บทวิจารณ์กล่าวถึง สำหรับกลุ่มนิสิตนักศึกษาพบว่าสถานภาพส่วนตัว มีผลต่อความสนใจในการรับการวิจารณ์ เช่น ผู้ที่เรียนดนตรีสากล วิชาเอกการขับร้อง วิชาเอกการประพันธ์ และวิชาเอกทางด้านปฏิบัติเครื่องดนตรี จะมีความสนใจรูปแบบบทวิจารณ์ที่ต่างกันไป โดยมองประโยชน์ในแง่ความรู้และการนำไปใช้ที่

สอดคล้องกับวิชาเอกของตน คนในสาขาสามารถเล่นดนตรีได้ทั้งหมด คนนอกส่วนใหญ่เป็นผู้ฟังซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่เป็นผู้ฟัง และกลุ่มที่เป็นผู้ฟังทั้งยังศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับผลงานและศิลปินด้วย ซึ่งกลุ่มหลังนี้ความรู้ไม่น้อยไปกว่าบุคคลในสาขา แต่ในแง่การวิเคราะห์คนในอาจะมีมุมมองบางด้านที่ลึกซึ้งกว่า เช่น มุมมองด้านการแสดง หรือมุมมองที่กล่าวถึงเรื่องการตีความดนตรี สาขาสังกัดศิลปบัณฑิตศิลปวัฒนธรรมเป็นสาขาที่มีบทวิจารณ์ที่เป็นเชิงสุนทรีย์อย่างชัดเจนมากกว่าสาขาอื่น ดังจะเห็นได้ชัดหากนำไปเปรียบเทียบกับสาขาสังกัดศิลปบัณฑิตศิลป์ไทย สาขาทัศนศิลป์ และสาขาศิลปการละครที่จะไม่มีบทวิจารณ์(ที่นำมาใช้ในการวิจัย)ในทำนองนี้อยู่เลย สาขาดนตรีคลาสสิกนั้นพบประเด็นเรื่องการเรียกร้องงานต้นแบบอยู่บ้างในหมู่ผู้ที่ไม่รู้จักตัวงานหรือศิลปิน แต่ไม่ได้เป็นไปในลักษณะเพื่อความเข้าใจ ดังเช่นที่พบในสาขาศิลปการละครและทัศนศิลป์ แต่เป็นในลักษณะของการเรียกร้องเพื่อพิสูจน์ว่าเชื่อหรือไม่เชื่อความคิดเห็นและข้อมูลที่นำเสนอในบทวิจารณ์มากกว่า เช่น ในบทที่พูดถึงความสามารถของนักดนตรี

9.5 *สาขาดนตรีไทย* ถือได้ว่าเส้นแบ่งระหว่างบุคคลในสาขากับบุคคลนอกสาขามีชัดเจนมากที่สุด หากเปรียบเทียบกับสาขาดนตรีสาขาอื่น เพราะคนนอกสาขาทุ่คนสามารถเล่นดนตรีได้ และคนนอกบางส่วนแม้จะไม่ได้ศึกษาจากสถาบันการศึกษา แต่ก็มีครู มีสำนัก ยากแก่การนำเรื่องของสถาบันการศึกษาในระบบไปจำแนกเรื่องความเป็นคนในหรือคนนอกตามกรอบการวิจัย สำหรับทัศนะต่อบทวิจารณ์โดยภาพรวมนั้น คนในสาขา และคนนอกที่ได้รับการศึกษา “นอกระบบ” ไม่แตกต่างกันนัก คนในและคนนอกทั้งหมดที่แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จะมองว่าบทวิจารณ์เหล่านี้ ไม่มีผลต่อนักดนตรีหรือวงการดนตรีไทย เพราะนักดนตรี และวงการดนตรีไทยยึดถือตัวบุคคลมากกว่าข้อเขียน แต่บทวิจารณ์ทั้งหมดอาจมีผลกับคนที่ไม่มีความรู้เรื่องดนตรีไทยอย่างลึกซึ้ง คนนอกบางส่วนที่มองตัวเองเป็นคนนอกของวงการดนตรีไทยต้องการมีส่วนร่วมมาก ชอบบทวิจารณ์ที่มีลักษณะเปิดกว้าง มองที่บริบทมากกว่าการกล่าวถึงตัวดนตรีโดยตรง เพราะจะรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้รับในบางส่วนของสาขาดนตรีไทยสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของชนบ่างอย่างซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปะในสาขานี้ต่อการวิจารณ์ได้อย่างชัดเจน เช่น ไม่ว่ากลุ่มคนใน กลุ่มคนนอก หรือกลุ่มนักศึกษามีหลายคนที่จะปฏิเสธบทวิจารณ์ที่กล่าวถึงดนตรีไทยในทางลบหรือบทที่กล่าวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านดนตรีไทย หรือบางกรณีที่ทำให้สัมภาษณ์เคาพต่อผู้เขียนบทวิจารณ์ก็เสียงที่จะแสดงความคิดเห็นต่อบทวิจารณ์นั้นๆ ซึ่งประเด็นนี้ต่างจากสาขาดนตรีไทยสากลที่แม้จะศรัทธาในตัวผู้เขียนบทวิจารณ์มากแต่ก็กลัวที่จะแสดงความคิดเห็นต่อบทวิจารณ์

9.6 **สาขาดนตรีไทยสากล** เป็นที่น่าสังเกตว่าบทวิจารณ์สาขาดนตรีไทยสากลเขียนโดยผู้เขียนกลุ่มแคบๆ พุ่งถึงผลงานดนตรีกลุ่มเดียว และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นคนร่วมอุดมการณ์ในกลุ่มเดียวกัน มองบทวิจารณ์ว่ามีแง่มุมเดียวคือมีลักษณะเป็น “สุนทราภรณ์นิยม” กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เกรงใจและเคารพนักวิจารณ์อย่างมากเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่โดยภาพรวมก็ไม่ทำให้การแสดงทัศนะถดถอยลงแต่อย่างใด ส่วนใหญ่กล้าที่จะแสดงความเห็นโต้แย้งเนื้อหาของบทวิจารณ์โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่เป็นนักร้องคลื่นลูกใหม่ซึ่งแตกต่างจากสาขาดนตรีไทย กลุ่มบุคคลในสาขาหลายคนเอาภูมิหลังของตนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความเห็นต่อเนื้อหาของบทวิจารณ์ เช่น ผู้ที่เป็นผู้จัดการวงดนตรี จะเชื่อมโยงเนื้อหาของบทวิจารณ์เข้ากับเรื่องการบริหารจัดการวงดนตรี นักวิชาการจะชอบบทที่มีทัศนวิจารณ์และแง่คิดมากกว่าบทที่นำเสนอเพียงข้อมูลเชิงประวัติ ด้านนักร้องจะชอบบทวิจารณ์ที่กล่าวถึงความสำคัญของเพลงไทยเดิมที่มีต่อดนตรีไทยสากล กลุ่มนักศึกษาคลื่นลูกใหม่ บางคนเพิ่งเคยอ่านบทวิจารณ์เป็นครั้งแรก และรู้สึกประทับใจและคิดว่าจะติดตามต่อไปอีก และเรียกร้องให้มีการวิจารณ์งานของตนเองมาก ด้านบุคคลนอกสาขานั้นพบว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยสากลในกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ “สุนทราภรณ์นิยม” ได้สะท้อนประเด็นเรื่องความเป็น “คนใน” ของผู้วิจารณ์ออกมาโดยมองว่าผู้เขียนบทวิจารณ์มีความเอนเอียงอยู่แต่เฉพาะกลุ่มดนตรีเพียงกลุ่มเดียว ถือได้ว่าสาขาดนตรีไทยสากลกล่าวถึงกลุ่มผู้รับงานวิจารณ์ได้ชัดเจนกว่าดนตรีในสาขาอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในสาขา บุคคลนอกสาขา หรือกลุ่มคลื่นลูกใหม่ก็ตาม กลุ่มบุคคลในสาขาและนอกสาขา ไม่ว่าจะมีความเป็น เป็น ผู้จัดการ ศิลปิน หรือนักวิชาการต่างเรียกร้องหรือมีมุมมองต่อบทวิจารณ์ในประเด็นเรื่องการสื่อความกับมหาชนตามสถานภาพของตน เช่น นักร้องหรือผู้จัดการจะมองผลของการสื่อความในแง่ของการประชาสัมพันธ์ อาจารย์และนักวิชาการจะมองผลของการสื่อความในแง่ความเข้าใจและสนใจของบุคคลทั่วไปรวมถึงการสื่อความกับนักศึกษาดนตรีด้วย กลุ่มคลื่นลูกใหม่นอกเหนือจากการเรียกร้องการวิจารณ์งานของตนแล้วและมองว่าบทวิจารณ์เหล่านี้ยากแก่การสื่อความกับคนทั่วไปแล้ว ยังได้บอกเล่าประสบการณ์ความแปลกแยกด้านรสนิยมทางดนตรีของตนกับคนในวัยเดียวกันด้วย

10. สรุปผลการวิจัยการรับโดยภาพรวม

ผลของการวิจัยการรับการวิจารณ์ตามที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วนั้นมีทิศทางบ่งชี้ได้ว่า บทวิจารณ์ทุกบทของแต่ละสาขาที่ได้คัดเลือกมานั้นก่อให้เกิดพลังทางปัญญาได้ในทุกกลุ่มประชากรที่ได้ทำการศึกษา แต่จะมากหรือน้อยนั้นก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิหลังของแต่ละบุคคล ที่กล่าวได้ว่าบทวิจารณ์ทุกบทมีพลังทางปัญญา เนื่องจากจะสังเกตได้จากทัศนะของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะเกิดการคิดต่อจากเนื้อหาของตัวบท คิดเกินจากเนื้อหา หรือคิดแย้ง คิดเชื่อมโยงไปสู่เนื้อหาด้านอื่นๆ นอกเหนือจากตัวบท แต่อาจจะไม่ใช่ทุกบทวิจารณ์ที่

ได้ผลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยทั้งหมดทุกคน บทวิจารณ์บางชิ้นผู้ให้สัมภาษณ์โดยรวมส่วนใหญ่อาจเห็นว่าตนไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย แต่ก็กระตุ้นให้เกิดการคิดต่อ คิดหาเหตุผลหาตำแหน่ง หากกลุ่มเป้าหมาย ให้กับบทวิจารณ์ชิ้นนั้นๆ ซึ่งต้องถือได้ว่าการกระตุ้นให้เกิดความคิดเหล่านี้เป็นพลังทางปัญญาในแง่หนึ่งด้วย ผู้สังเกตการณ์บางคนมองว่าพลังทางปัญญาขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นๆ ด้วย เช่น สถานภาพของผู้อ่านและความสนใจเฉพาะตัว เช่น บทวิจารณ์บางบทเลือกวัยของผู้อ่าน บางบทสอดคล้องกับรสนิยมของผู้อ่านที่มีต่อผลงานบางประเภท ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในหลายๆ ครั้งชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างบางส่วนไม่สามารถทำความเข้าใจหรือไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาของบทวิจารณ์มาสู่ตนได้ เพราะเป้าหมายเดิมจากโครงการภาคแรก เป็นการคัดเลือกบทวิจารณ์โดยคำนึงถึง “คุณภาพ” มากกว่าระดับของวาทกรรมที่จะสื่อความกับคนจำนวนมากได้ ด้วยเหตุนี้ในบางครั้งที่ผลการวิจัยจึงบ่งชี้ว่าสรรณิพนธ์บางบทอาจไม่สื่อความ สื่อไม่ครบ หรือ สื่อเฉพาะกับผู้อ่านบางกลุ่มมากกว่า ซึ่งในประเด็นนี้อาจจะสังเกตเห็นได้จากการที่บทวิจารณ์บางชิ้นยากที่จะสื่อพลังทางปัญญาไปยังกลุ่มของนักศึกษา แต่ได้ผลดีมากในหมู่นักวิชาการ และผู้มีพื้นฐานพิเศษ เช่น ประสบการณ์ด้านการอ่านวรรณกรรมหรือมีประสบการณ์กับการสัมผัสกับงานศิลปะในสาขานั้นๆ ก่อนข้างสูง และในบางครั้งไม่เกี่ยวกับเรื่องของการเป็นคนนอกหรือคนใน เพราะมีบุคคลภายนอกบางส่วนในทุกสาขาที่มีศักยภาพไม่ด้อยกว่าคนใน คือ มีการอ่านอย่างละเอียด มีการคิดตาม มีการคิดต่อจากเนื้อหาด้วยบทและมีการคิดแย้ง

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า การรับเป็นเรื่องของรสนิยม ความสนใจ และพื้นฐานส่วนตัวของผู้อ่านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เหตุผลที่เห็นได้ชัดคือ ผู้อ่านบางคนเลือกที่จะรับเฉพาะบางบทที่ตนสนใจ ในขณะที่บางคนมีการสนทนา(ทวิวจน์)กับทุกบทและแทบจะทุกบรรทัดของแต่ละบท หรือบางคนเลือกจะไม่อ่านทุกบท และอีกประการหนึ่งคือไม่ใช่ทุกคนที่อ่านบทวิจารณ์และรับการวิจารณ์ได้ผลจากการวิจัยชี้ว่ามีกลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยที่ปฏิเสธบทวิจารณ์อย่างสิ้นเชิง เพียงเพราะไม่เห็นด้วยหรือไม่สนใจงานเหล่านี้ และบางคนก็มิได้ให้เหตุผลใดๆ สถานภาพของผู้อ่าน ส่งผลต่อวิธีการรับการวิจารณ์ด้วย เช่น นักวิจารณ์มักจะมองรูปแบบสำนวน สลีการเขียน การนำเสนอ การสื่อความ กับมหาชน ผู้จัดการวงดนตรีคาดหวัง “ผล” กระแทกที่เป็นรูปธรรมของบทวิจารณ์ต่อตัวงาน ศิลปินต้องการข้ออภิปรายในเทคนิคการสร้างสรรค์และต้องการเสียงสะท้อนทัศนะจากมหาชน สำหรับอาจารย์ นักวิชาการ บทวิจารณ์จะสื่อความได้ดีที่สุดและมองประโยชน์ในแง่การนำไปใช้ในการเรียนการสอน รวมทั้งให้ความสนใจต่อรูปแบบการเขียน นักศึกษาต้องการในเรื่องของความรู้จากบทวิจารณ์มากที่สุด และต้องการประโยชน์ในแง่ของการนำไปประยุกต์ใช้

ด้านนัยทางการศึกษาที่พบจากการวิจัยการรับการวิจารณ์นั้น โดยภาพรวมของทุกกลุ่มตัวอย่าง ของทุกสาขา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะมองบทวิจารณ์ในประเด็นในเรื่องการให้ความรู้มากกว่าประเด็นอื่นๆ นอกเหนือจากนี้อาจมองบทวิจารณ์ว่าเป็นบันทึกข้อมูล เป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ลึกลงไปอีกขั้นคือ ในกรณีที่บทวิจารณ์ถูกใจ จะกระตุ้นให้เกิดความอยาก

ศึกษาค้นคว้าต่อ หรือนำไปใช้เป็นต้นแบบการวิเคราะห์บทวิจารณ์ในชั้นเรียน บางครั้งบทวิจารณ์จะทำหน้าที่กระตุ้นให้กำลังใจในกรณีที่ เป็นบทที่วาดด้วยปรากฏการณ์การแสดงครั้งสำคัญ หรือบทชีวประวัติของศิลปินที่มีชื่อเสียง และเนื้อหาของบางบทเป็นต้นแบบให้กับผู้เรียน ทางด้านปฏิบัติ เช่น บทที่ให้ข้อมูลเรื่องเทคนิคการสร้างสรรค์ ฯลฯ

หากจะเปรียบเทียบกันในเชิงสถิติแล้วพบว่าประเด็นเรื่องการมองบทวิจารณ์ว่าเป็นเรื่อง การให้ความรู้ เป็นประเด็นที่ผู้สัมภาษณ์โดยเฉลี่ยแล้วกล่าวถึงมากกว่าในเรื่องของการให้ ความคิดซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของทางโครงการ “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของ สังคมร่วมสมัย” ประเด็นเรื่องของการวิจารณ์ที่ “ให้ความคิด” จะพบเฉพาะในกลุ่มผู้อ่านที่กล่าว ได้ว่าค่อนข้างจะมีประสบการณ์การอ่านในระดับเจนจัดมาก ๆ จึงจะกล่าวถึงการรับบทวิจารณ์ ในประเด็นนี้อย่างชัดเจน ซึ่งจากตรงจุดนี้อาจสรุปได้ว่าความสามารถและประสบการณ์ทางด้าน วรรณศิลป์ส่งผลต่อระดับของพลังทางปัญญาจากการรับการวิจารณ์อย่างแน่นอน

ผลจากการวิจัยการรับการวิจารณ์ชี้ให้เห็นว่า วัตถุประสงค์แต่แรกเริ่มของโครงการฯ ที่ คิดว่าสรรนิพนธ์ที่คัดเลือกมาจะมีประโยชน์ในฐานะที่จะนำพลังทางปัญญามาสู่สังคมร่วมสมัย โดย กระตุ้นให้ผู้อ่านทั่วไปเกิดศักยภาพทางความคิดต่อการอ่านงานวิจารณ์ ไม่ว่าจะเป็นการติดตาม คิดต่อ หรือคิดแย้งนั้น เมื่อมีงานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่าผลที่คาดหวังกลับไม่เป็นเช่นนั้นทั้งหมด โดยงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่าสรรนิพนธ์บทวิจารณ์ที่ทางโครงการได้คัดเลือกมาและตั้งเป้าหมาย ไว้แต่แรกว่าจะกระตุ้นความคิดในแง่มุมต่าง ๆ แก่ผู้อ่านนั้น เมื่อนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สรรนิพนธ์เหล่านี้ก่อให้เกิดผลดังกล่าวกับกลุ่มตัวอย่างเพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในศิลปะสาขานั้น ๆ และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการอ่านในระดับ หนึ่งจึงจะสามารถรับสารที่บทวิจารณ์เหล่านี้นำเสนอได้และแสดงทัศนะต่อบทวิจารณ์ที่สะท้อน ให้เห็นในประเด็นเรื่อง “ความคิด” ตามวัตถุประสงค์หลักของทางโครงการได้ ในขณะที่กลุ่ม ตัวอย่างในการวิจัยอีกจำนวนไม่น้อย ซึ่งรวมถึงกลุ่มนักศึกษาในแต่ละสาขาด้วย ได้แสดงทัศนะ ต่อบทวิจารณ์ออกมาในรูปลักษณะที่มีผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านตั้งข้อสังเกตว่าเป็นการสะท้อนให้ เห็นว่าวัฒนธรรมการอ่านถดถอยเพราะผู้อ่านเหล่านี้ไม่สามารถสร้างความเข้าใจ หาเหตุผลจาก บทวิจารณ์ได้ อีกทั้งผู้อ่านงานวิจารณ์ยังเรียกร้องประเด็นเรื่องความรู้จากบทวิจารณ์มากกว่า เรื่องของความคิด ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยเหล่านี้เป็นส่วนที่ชี้ให้เห็นข้อดีและข้อจำกัดของ ผลการวิจัยเดิมจากโครงการในภาคแรกที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว การวิจัยในภาคแรก ค่อนข้างเป็นลักษณะของการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพียงกลุ่มเดียวและมีการดำเนินการที่ ค่อนข้างเป็นการภายใน ที่ค้นหาในเรื่องของคุณภาพ โดยปราศจากการศึกษาในส่วนของกลุ่ม ผู้รับทั่วไปนี้ ซึ่งการวิจัยการรับการวิจารณ์ได้เข้าไปศึกษาในประเด็นของกลุ่มผู้รับให้มีความ ชัดเจนขึ้น และเป็นประโยชน์แก่ทางโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นสภาวะของการรับและ วิธีการรับของกลุ่มผู้รับงานวิจารณ์มากขึ้น ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นแนวทางให้กับโครงการวิจัย สำหรับการพัฒนามาตรฐานการวิจารณ์ให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัยต่อไป

ภาคผนวก

สรณิพนธ์ในการสัมภาษณ์การวิจัยการรับการวิจารณ์

สรณิพนธ์การวิจัยการรับการวิจารณ์ สาขาวรรณศิลป์

- กลุ่มบุคคลในสาขา /กลุ่มบุคคลนอกสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	จดหมายถึงหลาน	รัฐจวน อินทรกำแหง
2.	ศัตรูที่ลึนไหล: แง่มุมหนึ่งของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย	เจตนา นาควัชระ
3.	อะไรคือการวิจารณ์เชิงสุนทรียภาพ	แจ่มใจ จิรจันทร์
4.	ปริศนาข้างหลังภาพ ของศรีบูรพา	ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์
5.	“สินในน้ำฝน” กับการเล่าเรื่องเล่า	นพพร ประชากุล

- กลุ่มนิสิต นักศึกษาในสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	จดหมายถึงหลาน	รัฐจวน อินทรกำแหง
2.	ชาติ กอบจิตติ : นักทดลองทางรูปแบบที่ไม่เคยหยุดนิ่ง	ดอกไม้ดำ
3.	มีอะไรในลูกอีสาน	นพพร ประชากุล

สรณิพนธ์การวิจัยการรับการวิจารณ์ สาขาทัศนศิลป์

- กลุ่มบุคคลในสาขา /กลุ่มบุคคลนอกสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	“จาก ‘จันทร์เอยจันทร์เจ้า’ ถึงกระท่อมของประเทือง เอมเจริญ”	พิษณุ ศุภนิมิตร
2.	บทวิเคราะห์ผลงานของนาย “อิทธิพล” โดย ผศ.อิทธิพล	อิทธิพล ตั้งโฉลก
3.	พัฒนาการของศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย : ประเพณีนิยมในด้านที่กลับกัน	อภิรักษ์ โปษยานนท์
4.	ภาษาของจิตรกรรมไทย	ปริตตา เฉลิมเฝ้า กอนันตกุล
5.	เหนือเขตแดน	ทานิ อะระตะ

● กลุ่มนิสิต นักศึกษาในสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	พัฒนาการของศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย : ประเพณีนิยมในด้านที่กลับกัน	อภิรักษ์ โปษยานนท์
2.	การวิเคราะห์วิจารณ์รูปแบบและสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในแง่ศิลปะโดยพิจารณาเน้นที่รูปจำหลักโดยรวมของปีกทั้งสองของอนุสาวรีย์	เจนนิส วงศ์สุรวัฒน์
3.	จิตรกรรมและวรรณกรรมแนวเซอเรียลลิสม์ในประเทศไทย พ.ศ.2507-2527	สดชื่น ชัยประสาธน์

สรณิพนธ์การวิจัยการรับการวิจารณ์ สาขาศิลปะการละคร

● กลุ่มบุคคลในสาขา /กลุ่มบุคคลนอกสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	ไม่มีลูกไม้ ไม่มีกลเม็ดเด็ดพราย : ความสัจยข้อในการตีความของการแสดงเรื่อง เฟาสต์ ของผู้กำกับการแสดง เพเตอร์ ชไตน์ ผู้คนชื่นชมนักเดินทางผู้ไม่รู้จักหยุด	ที.เจ.รีด
2.	อิตีปุสจอมราชันย์ : ความเป็นอื่นของปรากฏคติตะวันตก	เจตนา นาควัชระ
3.	ผู้มาเยือน : มนุษยธรรมที่ถูกซื้อด้วยความยุติธรรมก้าวที่ไม่มั่นคงแต่มั่นใจของคณะละครสองแปด	พรสรรค์ วัฒนางกูร
4.	หยาบวรรณคดีมาตีเป็นละครกับพิมพ์ไลลา	มนทนา ยอดจักร์
5.	ละครแบบนี้ทำให้หดหู่	สัมภาษณ์โดย Gerhard Jörder

● กลุ่มนิสิต นักศึกษาในสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	การวิจารณ์ละครเป็นเรื่องง่าย	สันติ จิตระจินดา
2.	หยาบวรรณคดีมาตีเป็นละครกับพิมพ์ไลลา	มนทนา ยอดจักร์
3.	เพเตอร์ ชไตน์ เชิญท่านร่วมเดินทางเป็นเวลา 2 วันไปกับละครเรื่องเฟาสต์ ฉบับสมบูรณ์	ปรีกิตเตอ ซาลิโน

สรณิพนธ์สาขาสังคีตศิลป์

สังคีตศิลป์ดนตรีคลาสสิกตะวันตก

- กลุ่มบุคคลในสาขา /กลุ่มบุคคลนอกสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	ไอแซค สเตอร์น วิจารณ์ พาโบล คาซาลส์	ไอแซค สเตอร์น
2.	คืนที่อรุณ (ไม่)รุ่ง เพราะชวนกันหลับตลอด !?]	ต่อพงศ์ เศวตามร์
3.	ดนตรีชั่วชีวิต	ฮาโรลด์ ซี. โซนเบิร์ก
4.	วันที่ดนตรีคลาสสิกถึงกาลอวสาน	นอร์แมน เลเบรชท์
5.	ยิตส์ซาร์ค เฟอร์ลมาน	แจ๊ค ไรเมอร์

- กลุ่มนิสิต นักศึกษาในสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	วันที่ดนตรีคลาสสิกถึงกาลอวสาน	นอร์แมน เลเบรชท์
2.	คารายาน : การอำนวยเพลงครั้งสุดท้าย	แซมมวล ลิปมาน
3.	ปีแอร์ ม็องเตส	เวอร์จิล ทอมสัน

สังคีตศิลป์ดนตรีไทย

- กลุ่มบุคคลในสาขา /กลุ่มบุคคลนอกสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	ลาวแพน เพลงที่สะท้อนวิญญานแห่งการต่อสู้ของประชาชน	สมชาย ปรีชาเจริญ
2.	รายการสังคีตภิรมย์ 15 ส.ค.21	สายเอก
3.	บันทึกของนายแก้ว เรื่องดนตรีและมหรสพรับเสด็จหัวเมืองปักข์ใต้ 2452	พูนพิศ อมาตยกุล
4.	สังคมปัจจุบันกับวิวัฒนาการของดนตรีไทย	กรกฎ หลักเพชร
5.	มหาดุริยางค์ไทย อีกที่	โซ่ง พงศ์ โพราม

- กลุ่มนิสิต นักศึกษาในสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	บันทึกของนายแก้ว เรื่องดนตรีและมหรสพรับเสด็จหัวเมืองปักข์ใต้ 2452	พูนพิศ อมาตยกุล
2.	กว่าจะเป็นศิษย์กลักรู	วัลลภิศร์ สดประเสริฐ
3.	มหาดุริยางค์ไทย อีกที่	โซ่ง พงศ์ โพราม

สังคีตศิลป์ดนตรีไทยสากล

● กลุ่มบุคคลในสาขา /กลุ่มบุคคลนอกสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	การร้องเพลงของคุณมัทนา โมรากุล	พูนพิศ อมาตยกุล
2.	อิทธิพลเพลงไทยแท้ต่อสุนทราภรณ์	พูนพิศ อมาตยกุล
3.	ว่าด้วยเพลงไทยสากล ข้อคิดจากวันรำลึกบรมครู ผู้ให้กำเนิด วัฒนธรรมด้านดนตรีไทยสากล	เจตนา นาควัชระ
4.	มรดกสุนทราภรณ์ ข้อคิดเชิงวิจารณ์	เจตนา นาควัชระ
5.	เยื่อไม้มติใหม่ของเพลงสุนทราภรณ์	เจตนา นาควัชระ

● กลุ่มนิสิต นักศึกษาในสาขา

ลำดับ	สรณิพนธ์	ผู้เขียน
1.	เยื่อไม้มติใหม่ของเพลงสุนทราภรณ์	เจตนา นาควัชระ
2.	ว่าด้วยบุคลิกภาพทางคีตศิลป์ของชรินทร์ นันทนาคร	เจตนา นาควัชระ
3.	เมื่อวุฒิภาวะกับวัยวุฒิมาบรรจบกัน...	เจตนา นาควัชระ